

Univerza v Ljubljani
Filozofska fakulteta
Oddelek za slovenistiko

Cirila Šramel

**Oblikoslovje in besedoslovje v Rupnikovi (1784) in
Volkmerjevi (1783) cerkveni pesmarici**

Diplomsko delo

Mentorica: red. prof. dr. Irena Orel

Ljubljana, januar 2012

Siva pot vodi me, kamor hoče srce ...

Hvala vsem, ki ste me spremljali in podpirali na moji študijski poti.

Hvala mentorici, red. prof. Ireni Orel, za vso strokovno pomoč pri pisanju diplome.

0 IZVLEČEK

V diplomskem delu sta jezikovno primerjani pesmarici Leopolda Volkmerja, *Pesme k tem opravili te svete meše, s toj pesmoj pred predgoj, iz nemškega na slovensko prestavlene za fare Optuiske dehantie*, ki je izšla leta 1783, in Gašperja Rupnika, *Peisme od keršanskiga vuka po versti Katekizma, katiri je na povelj Cesarske Svetlosti na dežele vun poslan zraunu eniga Perdauka teh Peisem per Sveti Maši, inu žegnu* iz leta 1784. Primerjava je opravljena na dveh jezikovnih ravninah – oblikoslovni in besedoslovni.

Slovenščina je imela do sredine 19. stoletja dve razlikovalni nadpodročni rabi jezika, ki sta soobstajali v stičnem osrednje- in vzhodnoslovenskem jezikovnem, upravno-političnem in geografskem prostoru: osrednjeslovensko (t. i. kranjščina) in vzhodnoslovensko (prekmurski in vzhodnoštajerski jezik). Rupnik je sodil pod celjski okraj, ki je bil močno pod vplivom osrednjeslovenskega jezika, Volkmer pa je bil pomemben vezni člen pri razvoju vzhodnoštajerske različice slovenskega knjižnega jezika, zato med njima prihaja do razlik na obeh jezikovnih ravneh.

Ključne besede: Gašper Rupnik, Leopold Volkmer, pesmarica, oblikoslovje, besedoslovje

ABSTRACT

This thesis contains a linguistic comparison of two hymnbooks, which are *Pesme k tem opravili te svete meše, s toj pesmoj pred predgoj, iz nemškega na slovensko prestavlene za fare Optuiske dehantie* by Leopold Volkmer from year 1783 and *Peisme od keršanskiga vuka po versti Katekizma, katiri je na povelu Cesarske Svetlosti na dežele vun poslan zraunu eniga Perdauka teh Peisem per Sveti Maši, inu žegnu* by Gašper Rupnik from year 1784. The comparison is performed on two subfields of linguistics – morphology and lexicology.

Two versions of Slovenian literary language existed in Slovenia till mid-19th-century. They differed based on the geographical area of usage: ‘kranjščina’ was spoken in central Slovenia, whereas ‘prekmurščina’ and ‘vzhodnoštajersščina’ (east-Styrian) were spoken in east Slovenia. Rupnik lived in Vojnik and was under strong influence of central-Slovenian language. On the other hand Volkmer was an important link in the development of east-Styrian version of Slovenian literary language. This is the reason why the morphological and lexicological differences between the two authors exist.

Key words: Gašper Rupnik, Leopold Volkmer, hymnbook, morphology, lexicology

Kazalo

1 UVOD.....	7
2 Gašper Rupnik	10
3 Leopold Volkmer	11
4 OBLIKOSLOVJE.....	12
4.1 Kategorija spola in števila	12
4.2 Samostalniška beseda	13
4.2.1 Samostalnik	13
4.2.2 Samostalniški zaimki	19
5 Pridevniška beseda	21
5.1 Pridevniška sklanjatev	21
5.1.1 Moški spol	21
5.1.2 Srednji spol.....	23
5.1.3 Ženski spol.....	25
5.2 Pridevniški zaimki	26
5.3 Stopnjevanje	28
5.4 Števniki.....	29
6 Glagol	30
6.1 Časi	30
6.2 Naklon	31
6.2.1 Naklonska raba nedoločniških zvez.....	32
6.3 Način	32
6.3 Kratke in dolge oblike nedoločnika	33
6.4 Deležniki	33

7 Napolnopomenske besedne vrste	35
7.1 Prislov.....	35
7.2 Veznik.....	36
7.3 Predlog	37
7.4 Medmet in členek	38
8 Besedje.....	39
8.1 Verski izrazi	39
8.2 Pravno-upravni izrazi	46
8.3 Splošni izrazi.....	47
8.4 Razlaga (izvorna, pomenska) nekaterih prevzetih in neprevzetih besed	51
8.5 Besedotvorne posebnosti	78
9 Povzetek.....	79
10 Viri in literatura	81
10.1 Primarni viri.....	81
10.2 Sekundarni viri	81
10.3 Spletni viri	82

1 UVOD

Leta 1783 je izšla pesmarica *Pesme k tem opravili te svete meše, s toj pesmoj pred predgoj, iz nemškega na slovensko prestavlene za fare Optuiske dehantie* Leopolda Volkmerja, leto kasneje pa pesmarica *Peisme od keršanskiga vuka po versti Katekizma, katiri je na povelu Cesarske Svetlusti na dežele vun poslan zraunu eniga Perdauka teh Peisem per Sveti Maši, inu žegnu* Gašperja Rupnika. Obe pesmarici povezuje pesem *Mi pademo na kolena*. Jožef II, ki je vladal od leta 1765, je izdal vrsto odlokov. Eden izmed njih je bil tudi, da je pri maši dovoljeno in ukazano peti samo obvezno nemško mašno pesem *Wir werfen uns darnieder*. V slovenskih deželah so že pod Marijo Terezijo in prav tako pod Jožefom II. poskrbeli za prevod nemških pesmi. Uradni izraz *Landessprache* so po smislu med slovenskim prebivalstvom razumeli kot slovenski jezik. To so vzeli kot vodilo glede uvajanja šolstva, kateheze in bogoslužja. Zaradi tega so se takoj pojavili prevodi predpisane mašne pesmi v slovenščino. Ker pa obvezna raba ni nastopila povsod istočasno, in ker je deželna zavest še prevladovala nad narodnostno, so se skoraj hkrati pojavili prevodi za Kranjsko, Štajersko in Koroško. Volkmer je prvi med različnimi prevajalci leta 1783 v svoji pesmarici natisnil prevod pesmi *Mi padnemo na kolna*.¹

Pesmarica je razdeljena na naslednje razdelke: *Pesme k-sueti meši*, *Pesem K-Predgi ob Nedelah*, *Litanie od vseh Svetnikov*, *no Molitve* (Ps. 69, *Molitva*, *Molitva za deželskega Firšta*, *Molitva za gmain Nedloge celega Kristianstva*), *Lauretanske Litanie*, *ino Molitve* (3 *molitve* in *Salve Regina*), *Obudenje teh Božjih Tugentih* (*Ta Vera*, *To Zavuipanje*, *Ta Lubezen* ino *Grivinga*), *Pesme, kere se ob gvišnih Cirkevnih Časih pojejo* (*Adventska Pesem*, *Adventska Pesem pri Zornici*, *Božična Pesem*, *Postna Pesem*, *Velikonočna Pesem*, *Fünkuštna Pesem*, *Pesem na Praznik presvete Trojice*, *Pesem K-Procesji svetega rešnega Tela*, *Pesem ob vseh praznikih Marie*).

Rupnikove pesmi so prevod iz uradne jožefinske pesmarice in pomenijo najboljše slovensko pesmarico te vrste. Prvi razdelek v pesmarici vsebuje naslednje pesmi: *Kar en Kristian h'izveličein potrebnu veidet more*; *Kai še en katoliški Kristian vervat more: de Duša na vmerje*, *to potrešno te gnade Božie*, *inu to doužnost s'tisto delat*; *Od spoznave te Apostolske viere*; *Ta Molitu tega Gospuda*; *Tu Angelsku Češeine*; *Te dve Zapovedi te Lubezni*; *Ta deset Zapovedi*

¹ Smolik 1998: 28.

Božie; Te pet Cirkune Zapovedi; Od teh svetih sedem Zakramentu; Glavitne dožnosti tega kristiana, Od tega hudiga, Kadirga se mormo varvati; Od tega dobriga, Kadiru mormo sturiti in Od teh štirih poslednih reči. V razdelku z naslovom Perdauk (Ene Peismi h'sveti Maši, inu Žegnu. Peismi ob času svete Maše.) so naslednje pesmi: h' Začetku svete Maše; Ena druga Peisem h'Začetu (!) S. Maše; Še vselei h'Začetku S. Maše; h'Gloria in Excelsis; h'Evangeliju; Ena druga h'Evangeliju; h'Credo; h'Offertoriu; Ena druga h'offertoriu; Še vselei ena druga h'offert.; Ena druga h'Sanctus; Po pouzdigvainu; Ena druga po pouzdigvainu; Ta treka h'pouzdigvainu; Pater noster; h'obhaylu, Ta druga h'obhaylu; k'žegnu per koncu Svete Maše; Per žegnu iz' svetim Rešnim telesam; Po žegnu; Še ena druga po žegnu in Te Deum Laudamus. Na koncu sta še dve pesmi: Per začetku te vuka v'šuli in Pred keršanskim Navukam.

Slovenščina je imela do sredine 19. stoletja dve razlikovalni nadpodročni rabi jezika, ki sta soobstajali v stičnem osrednje- in vzhodnoslovenskem jezikovnem, upravno-političnem in geografskem prostoru: osrednjeslovensko (t. i. kranjščina) in vzhodnoslovensko (prekmurski in vzhodnoštajerski jezik).²

Volkmer predstavlja pomemben vezni člen pri razvoju vzhodnoštajerske različice slovenskega knjižnega jezika na prehodu iz 18. v 19. stoletje, saj je ta pokrajinska različica v času pred njim premogla le nekaj besedil, Volkmer pa je s svojim slovstvenim delovanjem in popularnostjo poskrbel za njeno uzaveščenje med štajerskimi rojaki.

Velika komunikacijska usmerjenost Trsta in Ljubljane je širila ter utrjevala osrednjeslovenski knjižni jezik oz. kranjščino. Tako je bil tudi celjski okraj, kjer je služboval Rupnik, na osrednjeslovenskem jezikovnem vplivnem območju.

Iz zgoraj navedenih dejstev se je izoblikoval predmet oz. tema diplome, in sicer primerjava Rupnikove in Volkmerjeve pesmarice na dveh jezikovnih ravninah – oblikoslovni ter besedoslovni – z namenom dokazati, da med njunima deloma prihaja do razlik. Volkmer je namreč imel pomembno vlogo pri uveljavitvi vzhodnoštajerskega jezika, Rupnik pa je služboval na področju celjskega okraja, ki je sodil na območje osrednjeslovenskega jezikovnega vpliva.

Diploma je sestavljena iz dveh delov. V prvem delu smo naredili primerjavo na oblikoslovni ravni. Najprej smo v obeh besedilih poiskali primere za samostalniško besedo (končnice pri

² Jesenšek 2010: 13.

samostalnikih in samostalniške zaimke), pridevniško besedo (končnice pri pridevnikih, pridevniški zaimki, števniki in stopnjevanje), glagol (časi, naklon, način, dolge in kratke oblike nedoločnika, deležniki) in za nepolnopomenske besedne vrste (prislov, veznik, predlog, medmet in členek). Nato smo vse oblike izpisali ter iz tega izpeljali primerjavo. V drugem delu diplome smo najprej besede razdelili na tri skupine: verski izrazi, pravno-upravni izrazi in splošni izrazi. Besede smo izpisali iz Volkmerjevega besedila in nato poiskali ustreznice v Rupnikovem besedilu. Nekatere izmed teh besed smo na koncu pomensko in izvorno analizirali.

2 Gašper Rupnik

Gašper Rupnik, nabožni pisatelj, se je rodil v Vojniku 4. januarja 1714 in umrl 9. februarja 1790. Leta 1739 je bil pomožni duhovnik pri Novi cerkvi, med leti 1739 in 1743 je bil kaplan v Vojniku, nato pa 5 let neznano kje. Od leta 1748 do 1751 je bil vikar v Dobrni, nato pa od 1751 do 1790 župnik v Vojniku.

V času terezijanskih in jožefinskih cerkvenih reform je veliko prevajal iz latinščine in nemščine v slovenščino. Na pobudo goriškega nadškofa Karla Mihaela Attemsa je prevedel v latinščini napisana dela madžarskega jezuita Gabriela Hevenesija *Quadragesima sancta* ter jih 1773 izdal z naslovom: *Ta Kristusovimu terpleinu posvečeni post za sakdansku premišluvaine Kristusoviga terpleina, inu za naprei braine tem ludem z'latinskiga na slovensku pretaulen na čast Christusoviga terpleina, inu smerti h'eni maiheni pomoči za tu naloženu naprei braine duhovskega premišluvaina tem ludem inu h'dobrimu tem dušam.*

Leta 1784 je Rupnik izdal *Peisme od keršanskiga vuka po versti Katekizma, katiri je na povelu Cesarske Svetlosti na dežele vun poslan zraunu eniga Perdauka teh Peisem per Sveti Maši, inu žegnu*. Knjižica obsega 38 pesmi. Njegov prevod jožefinsko predpisanih in katehetičnih pesmi je nastal neodvisno od prevodov L. Volkmerja in J. Japlja³.

³ http://sl.wikipedia.org/wiki/Ga%C5%A1per_Rupnik

3 Leopold Volkmer

Leopold Volkmer, ljudski pesnik in skladatelj, se je rodil 13. oktobra 1741 v Ljutomeru, umrl pa 7. februarja 1816 na Destrniku (prej Sv. Urban v Slov. goricah). Oče ga je leta 1753 vpisal na gimnazijo v Varaždinu, kjer je končal 6 razredov. Filozofski in teološki študij je opravil v Gradcu, nato pa je po letu dni praktičnega pouka v graškem semenišču postal kaplan pri sv. Ožboltu na Ptuju. Uveljavil se je kot deški vzgojitelj in verjetno so ga zato leta 1769 premestili k ptujski mestni župniji, kjer je vodil zasebno šolo. Med leti 1773 in 1784 je bil kurat Golobovega beneficija in bolnišnice, nato je leta 1784 odšel za kaplana na Destrnik, kjer je bil provizor. Do leta 1808 je bil kaplan v Dvorjanah (Sv. Martin), kjer je ostal tudi kot upokojenec, in sicer do leta 1812, ko se je vrnil na Destrnik in nadaljeval z dušnim pastirstvom, vzgojiteljstvom ter pisanjem.

Kot pridigar ter nabožni in posvetni pisatelj je deloval predvsem vzgojiteljsko. Prva knjižna izdaja je prevod nemške terezijanske cerkvene pesmarice *Pesme k tem opravili te svete meše, s toj pesmoj pred predgoj, iz nemškega na slovensko prestavlene za fare Optuiske dehantie* (Gradec 1783) v prleškem narečju z mnogimi izposojenkami. V ta čas sodijo tudi njegove rokopisne razlage evangelijev in pridig, ki so jih širili s prepisovanjem. Od cerkvenih pesmi je še prevedel: *Pesem pred nai Svetešem Zakramenti iz lat. sv. Tomaža Akv. prestavlena* (1809), *Pange lingua* (1813), *Concio pro Gesto Transfigurationis D. N. J. C.*, *Concio pro Gesto Dedicationis*, *Expositio Evangelii pro D'nca 5ta post Pascha*. Obstaja tudi rokopisna pesmarica *Pesme k božji službi vu rimski katoliški cirkvi vekši tal iz nemškega ino latinskega na slovensko prestavlene*, 1805.

Da bi vzgajal in morda ugajal, je vsaj od 1795 pisal tudi posvetne pesmi. V kaligrafično izdelani rokopisni zbirki *Zmes za pevca, I. del, pisano v farofi sv. Verbana pri Ptui* (1814) je zapisal 37 svojih posvetnih pesmi.

4 OBLIKOSLOVJE

4.1 Kategorija spola in števila

V obeh pesmaricah ni bilo mogoče dobiti podatkov za rabo dvojine in nekaterih sklonov v množini⁴. Za samostalnike moškega, ženskega in srednjega spola v dvojini ni mogoče sestaviti sklanjatvenih paradigem. Prav tako ni mogoče sestaviti sklanjatvenih paradigem za pridevnike moškega in ženskega spola v dvojini ter srednjega spola v dvojini in množini.

V Rupnikovem besedilu najdemo dva primera dvojine za ženski spol (*Te dve Sapovedi te Lubesni*. /R 6 1/⁵, *Bog popifou je postavle Na dve Tabli* /R 7 1/), v Volkmerjevem besedilu pa je samo en primer dvojine ženskega spola, čeprav gre dejansko za množinsko obliko (V - *dueh fivorjenih Spodobah* /V 13/).

Pri pregibnih in nepregibnih besednih vrstah smo najprej izpisali primere rabe. Pri samostalniki in pridevniki smo oblikovali tabele s končnicami sklonov ter nato izpeljali primerjavo med obema besediloma. Samostalniške in pridevniške zaimke smo prav tako najprej izpisali ter nato ugotavljali, katere sta zapisala, in kakšna je frekvenca pojavljanja posameznih zaimkov. Pri pridevniku smo analizirali tudi stopnjevanje in števnike. Pri glagolu smo se ukvarjali s časom, načinom, naklonom, dolgimi in kratkimi oblikami nedoločnikov ter z deležniki. Prav tako smo izhajali iz primerov rabe pri nepolnopomenskih besednih vrstah in jih nato uvrstili v posamezne skupine.

⁴ To je v tabelah označeno s poševnico.

⁵ Rupnik ima svojo pesmarico razdeljeno na pesmi, tako da prva številka označuje številko pesmi, druga pa je številka kitice. Volkmer ima svojo pesmarico označeno s številkami strani, tako da navedena številka pomeni številko strani v pesmarici.

4.2 Samostalniška beseda

4.2.1 Samostalnik

4.2.1.1 Moški in srednji spol

Moški spol, ednina

	G. Rupnik	L. Volkmer
<i>Imenovalnik</i>	- ø, -e	-ø, -a
<i>Rodilnik</i>	-a, -u	-a
<i>Dajalnik</i>	-u, (-o)	-i
<i>Tožilnik</i>	-ø, -a, -u	- ø, -a
<i>Mestnik</i>	-u, -i	-i
<i>Orodnik</i>	-am	-om

Srednji spol, ednina

	G. Rupnik	L. Volkmer
<i>Imenovalnik</i>	-u, -e	-o, -e
<i>Rodilnik</i>	-a	-a
<i>Dajalnik</i>	-u, -o	-i
<i>Tožilnik</i>	-e, -o, -u	-e, -o
<i>Mestnik</i>	-u, -i	-i
<i>Orodnik</i>	-am	-om

V imenovalniku ednine moškega spola najdemo pri Rupniku ničto končnico (*Sodnik je on pravizhen* /R 1 4/) in končnico -e (*Try so Bofhie Perfhone, Ozhe, Syn, sveti Duh* /R 1 5/, *Ti si*

ozhe te milosti /R 4 5/), pri Volkmerju pa poleg ničte končnice (*o Gospod!* /V 3/) najdemo še starejšo končnico -a pri samostalniku *oče* (*Odpusti nam, o Ozha* /V 18/), ki se enkrat sklanja po ženski sklanjatvi, npr. v rodilniku (*V-ime Ozhe, no Sina*), sicer pa po moški in ima podaljšavo s -t- (*Rod. Ozheta, D Ozheti*). Samostalni *telo* v stranskih sklonih pri Volkmerju nima podaljšave (*Tvojega Tela* /V 71, 77/). V rodilniku je v obeh besedilih končnica -a, Rupnik še zapisuje končnico -u (*Od svet'ga Duha* /R 3 3/, *Mati Synu Boshjiga* /R 5 1/, *Syna odrefshenika* /R 36 5/, *od Straha* /V 32/). V dajalniku se pri Rupniku pojavljata končnici -u in -o, ki je redka razokrožena takratna knjižna gorenjska končnica -o (<u) (*Med vřimi shenami si Bogu nar perjetniřhi* /R 5 3/, *no vinu h'ofru tebi Bog! dau naprei* /R 22 3/, *Mi tudi h'ofro damo* /R 21 3/), pri Volkmerju pa samo končnica -i (*Zhařt bodi Ozheti, no Sini* /V 28/). Ta končnica je razširjena v vzhodnih dialektih. V Slovenskih goricah in v Prekmurju se nenaglašeni u preko ü delabializira v i, zato je mogoče, da ta končnica izhaja iz u-ja (Ramovř 39). V tožilniku najdemo pri obeh končnici -ø in -a, Rupnik pa še zapisuje končnico -u (*ta vuk řveti* /R 19 1/, *de bosh imeu Sodnika* /R 9 11/, *Bog ozhe je Synu rodiu* /R 3 2/, *ta Kruch raslomo* /V 4/, *verjemo Ozheta* /V 7/). Posebnost pri Volkmerju je uvajanje kategorije živosti pri neživih samostalnikih (*dai enega takega mira, pusti mojega Krizha k-tebi priti* /V 30/, *proti Nam mir nebi dalo* /V 5/). Rupnik ima v mestniku končnico -u (*per Bogu* /R 30 2/) in -i (*na sveiti* /R 2 3/). Samo zadnjo končnico ima tudi Volkmer (*na Krishi* /V 12/). Končnica -i je posplořena na Korořkem, Notranjskem, Krasu, v Prekmurju in na vzhodnem řtajerskem, kjer se razvila preko prehoda u > ü > i. V orodniku najdemo pri Volkmerju končnico -om (s - *Shegnom* /V 4/), pri Rupniku pa končico -am (s' *Krisham* /R 3 6/). Narečna končnica -am je posplořena iz ženske a-jevske sklanjatve ter po imenovalniku samostalnikov srednjega spola. Zamenjala je končnico -om, ki je bila v 18. stoletju osrednje knjižna končnica.

Če primerjamo moški in srednji spol, ugotovimo, da do razlik ne prihaja v rodilniku, mestniku in orodniku. Pri Rupniku v imenovalniku najdemo končnici -u in -e (*Tvoju ime* /R 4 3/, *Pounu tvoje vifokusti Je Nebu* /R 36 3/), pri Volkmerju pa končnici -o (*Boshanstvo, Zhloveshtvo* /V 12/) in -e (*Serze je Spokorjeno* /V 18/). V dajalniku ima Volkmer končnico -i (*nashemu Djanji* /V 33/), Rupnik pa -u (*Kar bi nie h'svelizheinu blu* /R 2 2/, *h'Snamnu* /R 33 3/, *h'varvainu dana* /R 2 1/).

Tako Rupnik kot Volkmer imata v tožilniku končnici -e ali -o (*terpleine Prestau* /R 19 1/, *odperu Nebo* /R 36 8/, *mojo Serze dam* /V 58/, *Slovo od Sveita vseti* /V 78/, *Na Vuho* /V 7/).

Moški spol, množina

	G. Rupnik	L. Volkmer
<i>Imenovalnik</i>	-i	-i
<i>Rodilnik</i>	-u, -y	-ov
<i>Dajalnik</i>	-am, -ém	-om, -em
<i>Tožilnik</i>	-y, -e	-e, -i
<i>Mestnik</i>	/	-ah, -eh
<i>Orodnik</i>	-i, -my, -mi	-i, -mi

V imenovalniku množine moškega spola najdemo pri Rupniku in Volkmerju končnico -i (*Vfi sveti Apostelni, Preroki* /R 36 4/, *Vefelte, fe Kriftjani!* /V 13/). Volkmer v imenovalniku nima podaljšave z -ov- (*Duhi* /V 18/). Rupnik v rodilniku zapisuje končnici -u in -y (pri samostalniki *dan*), Volkmer pa ima končnico -ov, ki je posplošena iz u-jevske sklanjatve (*nashih Grehov* /V 15/, *Tak bomo od grehu prosti* /R 31 3/, *drugih dny* /R 8 5/). Rupnik ima v dajalniku končnici -am in -em (*Mafshnikam Kriftus dau to mozh* /R 3 8/, *Potuho dat' grefnim Ludem* /R 11 5/). Končnica -am je v slovenskem knjižnem jeziku prisotna že od 16. st., vendar je bila nato odstranjena z uveljavitvijo novih oblik. Najdemo jo pa še na Goriškem, Dolenjskem, zahodnem Štajerskem, Koroškem, Notranjskem in v Istri. Volkmer ima v dajalniku končnici -om in -em (*tem Angelom* /V 13/, *Ludem* /V 13/), ki se uporablja tudi na področju Prekmurja in vzhodne Štajerske. V tožilniku najdemo končnico -e pri Rupniku in Volkmerju (*Ozhake svefeliti* /R 3 4/, *Molmo sa [...] Brate* /V 29/). Volkmer zapisuje samostalnik *duhovi* brez podaljšave v tožilniku (*Duhe* /V 77/). Končnica -e je končnica mehkih osnov in je v slovenski o-jevski sklanjatvi izpodrinila končnico trdih osnov v vseh dialektih, tako da gre za posplošitev po mehkih osnovah. Pri Rupniku v tožilniku najdemo še končnico -y (*svoje dary* /R 1 3/). Ta končnica je -î, ki je prvotni tožilnik moškega spola množine i-jevskih osnov, in ga najdemo tudi na področju

vzhodne Štajerske. Pri Volkmerju pa najdemo še končnico -i (*no sa Lafī tesat' /V 60/*). V mestniku Volkmer zapisuje končnici -ah in -eh (*v Dnevah /V 67/*, *na tleh /V 60/*), Rupnik nima primera. Rupnik ima v orodniku končnice -i (*s'Drugmi brumnimi kristiani /R 31 2/*, *s'grehi obdani /R 31 2/*), -my (*s'svoimi darmy /R 3 7/*) in -mi (*s'Vfemi vernimi ludmi /R 5 2/*). V Volkmerjevem besedilu najdemo končnico -i (*s - Jogri /V 4/*) ter tudi končnico -mi (*s-vezhnimi Darmi /V 26/*, *pred Shlakmi /V 56/*). Končnica -i je ohranjena končnica orodnika samostalnikov moškega in srednjega spola v množini, končnica -mi pa je posplošena po i-sklanjatvi.

Srednji spol, množina

	G. Rupnik	L. Volkmer
<i>Imenovalnik</i>	/	-a
<i>Rodilnik</i>	-ø	-ø
<i>Dajalnik</i>	-am	/
<i>Tožilnik</i>	-e	-a
<i>Mestnik</i>	-ih, -ah	-ah
<i>Orodnik</i>	/	/

Primeri za imenovalnik množine samostalnikov srednjega spola v Rupnikovem besedilu nismo našli, Volkmer ima končnico -a (*Pravizhne dela /V 32/*, *Vrata nebeske /V 40/*). V rodilniku oba zapisujeta ničto končnico (*No na neha deliti, s'Nebefs svoje dary /R 1 3/*, *S - Nebef se je spiftila /V 55/*), v dajalniku ima Rupnik končnico -am (*h'Nebefam prerojena /R 9 2/*), v Volkmerjevem besedilu ni primera, v tožilniku ima Rupnik končnico -e, Volkmer pa -a (*Vfelei je gospudaru, Zhes semlo, Nebefe /R 1 3/*, *Mi padnemo na Kolna /V 3/*). Rupnik v mestniku zapisuje končnici -ih in -ah, Volkmer samo končnico -ah (*v'Nebefih ma svoi tron /R 1 4/*, *v'Starih Leitah /R 23 1/*, *v'Kraleftvah /V 34/*). Rupnik in Volkmer nimata primera za orodnik.

4.2.1.2 Ženski spol

Ednina

	G. Rupnik	L. Volkmer
<i>Imenovalnik</i>	- ø; -a	-ø; -a
<i>Rodilnik</i>	-i; -e	-i; -e
<i>Dajalnik</i>	-i; -i	-i; -i
<i>Tožilnik</i>	-ø; -o	-ø; -o, -ø
<i>Mestnik</i>	-i	-i
<i>Orodnik</i>	-joi, -jo; -o	-joj; -oj

V sklanjatvenem vzorcu ženskega spola ednine ni razlik med Rupnikovim in Volkmerjevim besedilom. Samostalnik *pot* je pri Volkmerju še moškega spola (*Pot mi je odpert* /V 63/), prav tako pri Rupniku (*sveti pot* /R 10 4/). Volkmer posplošuje končnico a-sklanjatve v imenovalniku pri samostalniki *Zirkva*, Rupnik pa jo zapisuje z u-jem, *Zirku*. Edina razlika je v orodniku, kjer imata sicer oba končnico -joi za samostalnike i-sklanjatve (*s'zeloi skerbjoi* /R 10 2/, *s-nashoj Mozhjai* /V 43/), ki vsebuje poudarjalni členek -i. Rupnik v orodniku zapisuje še končnico -jo za i-sklanjatev in -o za a-sklanjatev (*S'zhaftjo* /R 5 3/, *s' tvojo kriujo* /R 36 9/, *Nei fe tvoju ferze nagne s'Gnado pruti nam sak' zhafs* /R 17 4/), Volkmer pa pri a-sklanjatvi končnico -oj (*S - Pokoraj* /V 70/). Končnico -oj poznajo v okolici Celja in Laškega, po hribih Kozjaka, na srednjem Štajerskem, v Savinjski dolini in v vseh vzhodnih predelih do Ptujске gore. Ta končnica je nova tvorba in ni identična z rusko končnico -oj (Ramovš 58).

Množina

	G. Rupnik	L. Volkmer
<i>Imenovalnik</i>	-y; -e	/; -e
<i>Rodilnik</i>	/; -ø	/; - ø
<i>Dajalnik</i>	/; -am	/; -am
<i>Tožilnik</i>	-i, -y; -e	-i; -e
<i>Mestnik</i>	-eh; /	/; -ah
<i>Orodnik</i>	-mi; -ami	/; -ami

V imenovalniku množine ženskega spola Rupnik zapisuje končnici -e in -y (*Svesde, luna , no vfe rezhy So se prezei sazhele* /R 3 1/), Volkmer končnico -e (*da fe vfe nashe Molitve no Dela od tebe sazhejo* /V 33/). Pri Volkmerju ima v imenovalniku in tožilniku množine i-jevski samostalnik *pesem* a-jevsko obliko – *Pesme*, pri Rupniku pa ima i-jevsko obliko – *Peifmi*. V rodilniku ni primerov za i-sklanjatev, za a-sklanjatev oba zapisujeta ničto končnico (*Sizer bosh ti poun nadlog* /R 7 2/, *Ti Brumne rasvefeli, No reshi od Nedlog* /V 6/). V dajalniku imata oba končnico -am za a-sklanjatev (*Vudovam Krivizo sturiti, No Srotizam per neh rezheh* /R 11 8/), za i-sklanjatev ni primera. Prav tako ne prihaja do razlik v tožilniku, kjer uporabita končnici -e za a-sklanjatev in -i za i-sklanjatev, razen za *pesme*, kjer gre za naliko po a-sklanjatvi (*Druge smote savershi* /R 1 7/, *Ti Pefme nashe vishai* /V 3/, *Vuzhmo se nafhe dolshnosti* /R 6 7/, *Vfe Misli, Kere mam* /V 9/), pri Rupniku najdemo še naglašeno končnico -i(y) za i-sklanjatev (*Mi verjemo, de vfe rezhy Je Bog Nebefhki ozhe Stvaru* /R 20 1/). V mestniku Rupnik zapisuje končnico -eh za i-sklanjatev (*No Srotizam per neh rezheh* /R 11 8/), Volkmer pa končnico -ah za a-sklanjatev (*ne savershi nashe Molitve v - nashih Potrebah* /V 42/). Volkmer ima v orodniku končnico -ami za a-sklanjatev, za i-sklanjatev ni primera (*S-Rokami* /V 78/), Rupnik ima prav tako končnico -ami za a-sklanjatev in -mi za i-sklanjatev (*S'tvoimi perfmi ga doyla* /R 5 4/, *Med vfimi shenami si* /R 5 3/). Volkmer nekajkrat s predlogom *pred* namesto orodnika uporabi mestniško obliko (*pred njegvih Jaslizah* /V 57/).

4.2.2 Samostalniški zaimki

Po pregledu zaimkov smo ugotovili, da se Volkmerjev zapis osebnega zaimka za prvo osebo ednine razlikuje v zapisu črke s. Tako najdemo obliko Jaf ali jas (*Jaf zhem na Krishi vmreiti* /V 4/, *Jas pa fem potreben* /V 28/). V rodilniku, dajalniku in tožilniku so v slovenskem knjižnem jeziku možne naglasne in naslonske oblike, v tožilniku pa je možna še tretja oblika, in sicer navezna. V Volkmerjevem besedilu najdemo naglasne (*Keri meni Huido hozhejo* /V 27/, *No s - menom Verni vfi* /V 12/, *Je fhau Svelizhar pred menoj* /V 64/, *pred menoi* /R 8 5/), naslonske (*me vüzhi* /V 12/) in navezne oblike (*na me gledi* /V 56/) za prvo osebo. Oblika s - menom je vzhodna narečna oblika. Prav tako najdemo naglasne (*Jaf tebi moja Serze dam* /V 58/, *on je s - toboj* /V 53/) in naslonske oblike za drugo osebo (*Jaf te vidim* /V 60/). Volkmer pri zaimku s - toboj še ohranja starejšo glasovno podobo z -o-. Za tretjo osebo pa zapisuje naglasne (*Od njega Mertvi to Shivlenje* /V 73/) in naslonske oblike (*Na Sveit ga porodi* /V 7/). V Volkmerjevem besedilu je tudi zanimiva raba osebnega zaimka v vlogi poudarjalne funkcije (*Is Zele Dushe, is vfe Mozhi lubim jas tebe* /V 47/).

Po pregledu osebnih zaimkov v Rupnikovem besedilu ni mogoče postaviti pravila o tem, ali uporablja vse tri oblike. Za osebni zaimek prve osebe ima obliko s preglašnim samoglasnikom – Jefs (*Jefs sim sam Gospod tvoi Bog* /R 7 2/). Najdemo pa samo naglasne oblike (*Sa tu mene lubiti* /R 14 3/). Prav tako prevladujejo naglasne oblike za drugo in tretjo osebo (*Tebe hvalit vekumei* /R 5 5/, *Zhes nega je sodbo skleniu* /R 3 4/, *Nem 'njim' dau vezhnu vefelie* /R 20 3/, *Nie 'njej' se superfstavit nafmei* /R 2 3/, *Kader je nio obiskala* /R 5 2/, *Sh'nio delat, pogon dopouniti* /R 2 3/), najdemo pa tudi naslonsko obliko za tretjo osebo v tožilniku (*ga je spozhela* /R 3 3/). Rupnik v dajalniku ednine zapisuje povratni osebni zaimek *sebi* (*Kokar sam sebi shelish* /R 7 4/). Pri Rupniku v vseh sklonih prihaja do izgube palatalnega dela pri mehkiem -nj- (*Nemu zhast, hvalo dati* /R 1 2/, *Nar vezh lubit nega* /R 1 2/). Volkmer ga ohranja (*Shivlenje bo dobïo, Ker njega fe dershi* /V 6/). Volkmer ima še starejše oblike: v mestniku ednine za tretjo osebo ženski spol – v-njoi, kar je narečna vzhodna oblika (*V-njoi Gmaino fvyeto mamô* /V 8/) in v tožilniku množine moškega spola *nje* 'njih' (*Tvoj Shegen daj Kres nje* /V 10/, *Gospod! ti vishaj nje* /V 9/), v mestniku množine pa ima posplošeno orodniško obliko osebnega zaimka (*Vushgi v-nami 'v nas'* /V 36/).

Če primerjamo Volkmerjeve in Rupnikove osebne zaimke za 3. osebo ednine, lahko opazimo, da prihaja do razlik predvsem v zapisovanju le-teh zaradi glasovnih premen. Prav tako to velja tudi za množino. Zanimiva je frekvenca pojavljanja posameznih osebnih zaimkov. Tako v Volkmerjevem besedilu prevladuje predvsem osebni zaimek za drugo osebo, medtem ko v Rupnikovem besedilu najdemo več osebnih zaimkov za tretjo osebo v množini. Volkmer namreč pogosto neposredno nagovarja Boga, Jezusa, Marijo in v litanijah še razne svetnike, Rupnik pa pripoveduje o dogodkih, kot je npr. Jezusovo rojstvo, razlaga npr. cerkvene zapovedi, in kako naj bi kristjani živeli po božjem nauku.

V Rupnikovem besedilu smo še našli nikalna zaimka *oben* in *nezh* ter nedoločni zaimek *en* 'nekdo' (*Sa tu oben navei* /R 13 2/, *Na dershi tu sa nezh* /R 31 1/, *koker enga* /R 1 2/).

V Rupnikovem besedilu najdemo še oziralni zaimek človeškosti *k'dir* 'kdor' (*Sapopaden k'dir je v'Letem Tisti je ptuyh grehu krii* /R 11 5/), *kadir* in *katiri* 'kateri' (*Ozhe nafh, tu molmu mi, Kadir' v'Nebefih stanujesh* /R 4 3/, *Vefela sodba tistim bo, katiri so pravizhni* /R 8 6/), oziralni zaimek nečloveškosti *kar* (*Kar je hudu, tega varvati, Se more en verni Kristjan* /R 11 1/) in oziralno poljubnostni zaimek nečloveškosti *kar kol* (*kar kol sebi shelimo mi* /R 6 2/, *Kar fe je kol Ofriu snefhl* /R 23 1/), v zadnjem primeru je pridevniško rabljen. V Volkmerjevem besedilu najdemo oziralni zaimek *keri* 'kateri' (*da naf ino vfe tvoje Slushebnike, Keri fmo s ketnami* /V 30/). V Volkmerjevem in Rupnikovem besedilu se v samostalniški rabi pojavlja kazalni zaimek *to* (*O dabi bio, kak je tvoj Jozh, Tö moji od Lubesni vroz!* /V 58/). Pri Rupniku se pojavi tudi poljubnostni zaimek *du* 'kdo' (*Lon saflusheni tergat du* /R 24 8/).

5 Pridevniška beseda

5.1 Pridevniška sklanjatev

5.1.1 Moški spol

Ednina

	G. Rupnik	L. Volkmer
<i>Imenovalnik</i>	-i	-i
<i>Rodilnik</i>	-iga, -(')ga	-ega
<i>Dajalnik</i>	-imu	-em, -emi
<i>Tožilnik</i>	-i, -ga	-i, -ega
<i>Mestnik</i>	-im, -imu, -mu	-em
<i>Orodnik</i>	-im	-im

V imenovalniku ednine moškega spola oba zapisujeta končnico -i, saj uporabita določno obliko pridevnika (*duhouski stan* /R 9 7/, *vezhni Stan* /V 4/). V rodilniku Rupnik zapisuje končnici -'ga, pri tem izpušča nenaglašeni i v končnici zaradi števila zlogov v verzu, kar naznačuje opuščaj, ali pa piše brez opuščaja (*svet'ga Duha* /R 3 3/, *obeunga* /R 4 1/) in -iga (*Dobriga* /R 12 1/, *Synu Boshjiga* /R 5 1/), Volkmer pa -ega (*Mati nashega Stvarnika* /V 39/). Volkmer v dajalniku zapisuje končnici -em (*Sapoimo fvet, fvet, fvet, Kriřtjani! Tem vezhnem Krali, ker med nami Na fvojem Troni to fedi* /V 74/), pri tem gre za naliko po mestniku, in -emi (*k-ednemi vrednemi Prebivalishi* /V 44/), Rupnik pa osrednjeslovensko končnico -imu (*vezhnimu peklu* /R 31 2/). V tožilniku zapisujeta končnici -i in -ga oz. -ega (*Boshji vuk* /R 1 2/, *Shaljo svet'ga Duha* /R 11 7/, *V - en novi Grob pokopan* /V 8/, *fvetega Duha* /V 7/). Obstaja razlika v zapisu mestniške končnice. Rupnik tako zapisuje končnice -im, -imu in -mu (*v'novim Testamentu* /R 9 1/, *v'svetimu spominu* /R 33 6/, *V'lepmu glafu* /R 36 2/), Volkmer pa končnico -em (*v ftareu Teřtamenti* /V 74/), kajti v vzhodnoštajerskem narečju se ohranjajo starejše končnice, in sicer ni

prišlo do premene sekundarnega jata -e-, ki je nastal po skrčitvi, v -i-. V orodniku najdemo v obeh besedilih rabo končnice -im (*s'belim kruham* /R 26 3/, *s -fvetim Duhom* /V 37/).

Množina

	G. Rupnik	L. Volkmer
<i>Imenovalnik</i>	-i	-i
<i>Rodilnik</i>	-ih	-ih
<i>Dajalnik</i>	-im	-im
<i>Tožilnik</i>	-e, (-ø)	-e
<i>Mestnik</i>	-ih	-ih
<i>Orodnik</i>	-imi (-mi)	-imi

V sklanjatvi moškega spola množine ni razlik. Tako Rupnik kot Volkmer imata v imenovalniku končnico -i (*verni Kristiani* /R 10 1/, *nebeski Duhi* /V 18/), za rodilnik imata oba končnico -ih (*Oblub Kristufshevih* /V 44/, *ptuyh grehu krii* /R 11 5/), v dajalniku zapisujeta končnico -im (*grešnim Ludem* /R 11 5/, *Kristianskim Kralom* /V 25/), v tožilniku -e (*mertve Kershenike* /V 29/, *mertve* /R 3 6/), iz nemščine prevzet pridevnik *faush* v tožilniku v Rupnikovem besedilu ostane nesklonljiv, enaka oblika je tudi v ženskem spolu (*faush bogove* /R 7 2/, *Faush perfege* /R 7 2/). V mestniku uporabljata končnico -ih (*v'tistih* /R 8 1/, *Odpushenje vfeh fuojih Grehov* /V 33/), v orodniku pa končnico -imi (*s'Vfemi vernimi ludmi* /R 5 2/, *s-vezhnimi Darmi* /V 26/).

5.1.2 Srednji spol

Ednina

	G. Rupnik	L. Volkmer
<i>Imenovalnik</i>	-u	-o
<i>Rodilnik</i>	-(i)ga	-ega
<i>Dajalnik</i>	/	-em
<i>Tožilnik</i>	-u	-o
<i>Mestnik</i>	-im, -imu	-em
<i>Orodnik</i>	-im	-im

V imenovalniku ednine srednjega spola Rupnik zapisuje končnico -u (*Angelsku Zhesheine* /R 5 1/), Volkmer pa končnico -o (*boshjo Jagne* /V 5/). Pri obeh gre za narečno posebnost, in sicer pri pridevniški končnici ne poznata preglasa. Tako je namesto *božje*, *božjo*, končnica -o je namreč posplošena (*Boshju Jagne* /R 17 4/, *boshjo Jagne* /V 5/). Primera za pridevnik v rodilniku v Rupnikovem besedilu nismo našli, so pa končnice enake kot pri moškem spolu: -iga, -imu, pri svojilnem pridevniškem zaimku, ki se končuje na -j, pa nastopa končnica -ga (*tvoiga telefa sad* /R 5 4/). Volkmer ima končnico -ega (*vezhnega Pogublenja* /V 26/). Prav tako ni primera za dajalnik pri Rupniku, Volkmer zapisuje končnico -em (*boshjem Jagni* /V 74/). V tožilniku najdemo pri Rupniku končnico -u (*refhnu Telu prejeti* /R 8 4/), v Volkmerjevem besedilu pa -o (*To dobro* /V 45, 48/). Rupnik v mestniku zapisuje končnico -im (*Svetim refhnim Telefu* /R 9 4/), Volkmer -em (*na Krishnem Drevi* /V 12/). Tako Rupnik kot Volkmer imata v orodniku končnico -im (*s'zhistim ferzam* /R 16 4/, *s- vefelim Serzom* /V 76/).

V imenovalniku in tožilniku množine najdemo pri Volkmerju še končnico -e, ki kaže na feminizacijo samostalnikov srednjega spola v množini (*Vrata nebeshke* /V 40/, *pravizhne dela* /V 32/), ostali skloni se ujemajo z moškim vzorcem.

5.1.3 Ženski spol

Ednina

	G. Rupnik	L. Volkmer
<i>Imenovalnik</i>	-a	-a
<i>Rodilnik</i>	-e	-e
<i>Dajalnik</i>	-i	-i
<i>Tožilnik</i>	-o	-o
<i>Mestnik</i>	-i	-i
<i>Orodnik</i>	-o, -oj	-oj

Tudi v sklanjatvi ženskega spola ednine ni razlik. Tako v obeh besedilih najdemo v imenovalniku končnico -a (*Boshia gnada* /R 2 3/, *Boshja Porodniza* /V 42/), v rodilniku -e (*od Apostolske viere* /R 3/, *neprividene Smerti* /V 24/), v dajalniku -i (*slushbi Boshji* /R 8 2/, *pravi pokori* /V 25/), v tožilniku -o (*Boshio Mozh* /R 3 1/, *fvetlo Luzh* /V 6/), v mestniku -i (*per sveti Mafhi* /R 8 2/, *pri boshji Slushbi* /V 19/), za orodnik ima Volkmer končnico -oj (*s-tvojoj Gnadoj* /V 48/), Rupnik pa -o in -oj (*s'tvojo kriujo* /R 36 9/, *s'zeloi skerbjoi* /R 10 2/), ti dve končnici se ujemata s samostalniškima končnicama.

Množina

	G. Rupnik	L. Volkmer
<i>Imenovalnik</i>	-e	-e
<i>Rodilnik</i>	-ih	-ih
<i>Dajalnik</i>	/	-im
<i>Tožilnik</i>	-e, (-ø)	-e
<i>Mestnik</i>	/	-ih
<i>Orodnik</i>	-(i)mi	-imi

Po pregledu obeh besedil lahko ugotovimo, da tudi v sklanjatvi ženskega spola množine ne prihaja do razlik. V imenovalniku množine tako zapisujeta končnico -e (*nebe/hke Mozhy* /R 36 2/, *fvete Divize* /V 23/), v rodilniku končnico -ih (*Boshjih postau* /R 2 3/, *s' meshnih Rok* /V 9/). Volkmer ima v dajalniku končnico -im (*nebeskim Shelam* /V 26/), v Rupnikovem besedilu nismo našli primera. V tožilniku Volkmer zapisuje končnico -e, Rupnik pa končnici -e in -ø (*nashe Misli* /V 26/, *krive prizhe* /R 7 5/, *faush perfege* /R 7 2/). V mestniku ima Volkmer končnico -ih (v *shegnanih Pofodbah* /V 13/), v Rupnikovem besedilu ni primera, a so seveda končnice v vseh spolih enake. Za orodnik Rupnik zapisuje končnico -(i)mi, Volkmer pa -imi (*s'tvoimi perfmi* /R 5 4/, *pred tvojimi nogami* /R 10 3/).

5.2 Pridevniški zaimki

Po pregledu pridevniških zaimkov v obeh besedilih lahko ugotovimo, da v Volkmerjevem besedilu prevladujejo kazalni zaimki, sledijo svojilni, najdemo tudi nekaj celostnih zaimkov. Rupnikovo besedilo vsebuje veliko manj svojilnih in kazalnih zaimkov.

Kazalni zaimki se v Volkmerjevem besedilu pojavljajo tudi v vlogi določnega člena, in sicer ob pridevniku (*Na to nebesko Goro* /V 13/), lahko jih najdemo tudi ob samostalniku (*To Vino tvoja Kry* /V 14/). Rupnik že opušta rabo kazalnega zaimka kot določnega člena, ga pa še uporablja

(*To prausetnost* /R 23 3/, *ta ofer* /R 23 2/, *ta vuk* /R 37 1/). Opazna razlika med obema besediloma je kazalni zaimek *toti*, ki ga najdemo v Volkmerjevem besedilu, poleg tega v obeh besedilih najdemo kazalna zaimka *ta* in *tisti* predvsem v samostalniški rabi (*na ti Stesi* /V 78/, *vfoj no toti Fari* /V 61/, *Tisti bi nam h'našrezhi biu* /R 6 3/, *Vishei nafs tist'ga hoditi* /R 10 4/, *ali fe od tistega lozhli* /V 33/). Pri zaimku *toti* gre za podvojitev kazalnega zaimka: prvi to je kazalni zaimek v obliki srednjega spola, ti je oblika moškega spola, -i je po pridevniški obliki (določna oblika) za razlikovanje od ženske oblike (*tota*).

Za dajalnik pri Rupniku najdemo tudi kazalne zaimke, ki so okrepljeni s poudarjalnim členkom *le* (*Lepe fo lete zhednosti* /R 12 2/, *v'Leteh duhouskih rokah tebi biu nar bol vshzh* /R 22 1/, *Vsemo odfehmu na fe Le te Luzhi Oroshje* /V 51/, *Nafh Strofhek bodi, to shelimo: Le tega ti ne v tergaj nam* /V 75/).

V Rupnikovem besedilu je za kazalni zaimek (in določni člen) pri moškem spolu značilno, da so posplošene oblike z -e- (*Ta Molitu tega Gofpuda* /R 4 1/, *h'temu nam gnado dei* /R 2 2/, *S'tem bogat biti na sheli* /R 7 6/). V imenovalniku in tožilniku ednine srednjega spola ima obliko *tu* (*Tu drevu, ko na rody* /R 12 1/, *Tu sapovei Kristianski stan* /R 11 1/). V dajalniku in mestniku ednine ženskega spola pa ima obliko *te* 'tej' (*H'te treki* /R 8 3/, *v'Te treki* /R 8 3/), medtem ko ima Volkmer *ti* (*na ti Stezi* /V 78/). Rupnik enkrat uporabi tudi kazalni zaimek *oni* (*na vunim fveitu* /R 28 3/).

Volkmer ima v imenovalniku moškega spola ednine obliko *tö* (*tö Ozha* /V 50/, *tö Angel* /V 53/), in sicer gre za vzhodni narečni razvoj polglasnika *v* e – te – in labializacijo. V orodniku ednine moškega spola ima obliko *s-tem* (*S-tem jozhom* /V 58/), v imenovalniku srednjega spola pa obliki *to* in *tisto* (*tifto* /V 33/). Za imenovalnik množine moškega spola zapisuje obliko *ti* (*ti mladi, no ti stari* /V 48/), Rupnik pa te po naliki s tožilnikom (*te grehi* /R 8 11/). V Volkmerjevem besedilu najdemo v roditeljskem množine obliko *teh* (*v-teh Grehih* /V 40/), v dajalniku množine pa obliko *tim* (*tim vernim* /V 66/).

V Rupnikovem besedilu smo našli še celostni zaimek *saki* (*Sako uro, saki zhafs* /R 31 4/). Pri obeh prevladuje celostni zaimek *ves*. Pri Rupniku smo našli samostalniško rabo tega zaimka, npr. v imenovalniku ednine srednjega spola (*je vfe mogozhe* /R 20 2/), v dajalniku množine (*všem ta pot odperu* /R 1 6/, *no všem dobru sheleti* /R 19 3/), pridevniško rabo (*vfe rezhy* /R 20 1/, *vfa ta pregreha* /R 11 9/, *pred všim hudim* /R 16 4/). Pri Volkmerju smo našli samostalniško rabo

(*verjem vfe terdno* /V 45/), pridevniško rabo (*od vfeга prihodnega* /V44/), pri ženskem spolu pa ima narečno obliko (*vfoj no toti Fari* /V 61/).

V Volkmerjevem besedilu prevladuje svojilni zaimek tvoj, v Rupnikovem pa poleg prej omenjenega še zaimek svoj, ker ima več primerov za povratnost kot Volkmer (*Tvoju ime* /R 4 3/, *per negovi pravizi* /R 3 5/, *neh nauke* /R 7 3/, *nienin zhas* /R 3 3/, *K'dir vo/hi srezhen biti v'Svoimu shiuleinu to, inu po smerti priti h'Svoimu Bogu v'Nebo* /R 1 1/), ki večinoma upošteva povratnost (*Ta Smert sgubila je fvoj Mezh* /V 62/, /V 73, 6/). Pri svojilnem zaimku ženskega spola v ednini nienin 'njen' je posebna dvojna končnica: nje-n-in. Pri Rupniku je opazno izražanje svojine 3. glagolske osebe z rodilniško obliko samostalniškega osebnega zaimka namesto z osebnim svojilnim zaimkom (*Nega nauk je vezhnu svet* /R 10 1/), Volkmerjevi primeri pa so tvorjene oblike pridevniških svojilnih zaimkov (*Zhastite njegve rane* /V 63/).

V vlogi nedoločnega člena nastopa tudi en, kar smo našli v obeh besedilih (*Kar je hudu, tega varvati Se more en verni Kristjan* /R 1 11/, *V - en novi Grob pokopan* /V 8/, *V-njoi Gmaino fveto mamu, En velki Shaz sa vfe* /V 8/).

Za lastnostni pridevnik ima Volkmer tudi narečno obliko kakshi 'kakšen' (*ti kak/hi bo/h Sodnik sa me* /V 59/).

5.3 Stopnjevanje

Rupnik v besedilu navaja samo presežnike, ki jih tvori s členico nar, ki jo piše narazen (*Med tem ta greh nar hui/hi je* /R 11 1/, *Nam pa h'nar bol/hi frezhi* /R 14 4/). Opazna je raba imenovalniške oblike presežnika in neujemanje po spolu (*nar vezhi postavu* /R 13 2/, *nar vezhi je terpleine* /R 5 6/). Ima tudi obrazilo -iši (<eši) (*Nar srezhni/hi* /R 3 9/).

V Volkmerjevem besedilu gre za obrazilno stopnjevanje, in sicer z obrazilom -(e(j))ši (*vsemte lepfhe Gvante* /V 74/, *Svetlei/ha, kak Deniza* /V 76/). Presežnik tvori s členico naj (*Mati naj lepsha, Mati naj Zhiftesha* /V 39/, *Naj Sveteisha* /V 32/, *naj Sveteshe* /V 43/, *naj lubshi* /V 48/, *naj popunemnesha* /V 48/), ki jo piše narazen. Volkmer ima tudi primer za presežnik, ko se med členico in primernik vrine še določni člen, primernik in samostalni pa se pri njem ujemata (*naj*

ta bolsha visha /V 14/). Našli smo tudi podvojene oblike primernikov: -ji + -ši (*vishishe*, *vishishega*, *naj vishisha* /V 48/).

Poleg obrazilnega stopnjevanja najdemo še stopnjevanje z obrazilom pre- (*Mati prezhudeshna* /V 39/, *Preshaloftno Mifhlenje* /V 59/). Zanimiv je pridevnik večji, pri katerem prihaja do disimilacije v sklopu čš > kš (*s-nai vekshim* /V 4/). Prav tako je zanimiva tvorba z besedo 'dauzh' + primernik pridevnika (*Nash Offer*, *dauzh shlahtneishi* /V 5/).

5.4 Števniki

Števnike lahko najdemo v obeh besedilih. Zapisujeta jih z besedo (Rupnik: *Te dve Sapovedi*, *Sheterta*, *Shterta*, *dve inu dvaista*, *Ena no trideseta*, *Shtiri inu dvaista*, *shtir inu trydeseta*, *millionu*; Volkmer: *Perfhone fte tri*), v Volkmerjevem besedilu najdemo tudi zapisovanje glavnih števnikov s številko kot vrstilnih (*5. Ozha nash* /V 44/).

Opazna glasovna razlika je zapisovanje vrstilnega števnik tretji. Rupnik ga zapisuje kot *treki*, gre za premeno soglasniškega sklopa -tj- v -kj- (*Na treki dan od smerti vstau* /R 3 5/), Volkmer pa kot *treti* (*Na tretu D'en je uftau* /V 8/), kjer pa gre za premeno soglasniškega sklopa -ji- v -i-.

Glavni števniki *en* pogosto nastopa v vlogi nedoločnega člena ali nedoločnega zaimka (*Kar en Kristian* /R 1/, *V - en novi Grob pokopan* /V 8/). Zanimiva je tudi raba tega števnik kot neke vrste poudarjalnega člena v Rupnikovem besedilu (*So en edini Boh* /R 1 5/). Pri Rupniku se samostalni ob glavnem števniku od pet dalje lahko pojavlja tudi v imenovalniku (*lete shest grehi* /R 11 7/, poleg *od teh svetih sedem Sacramentu* /R 18 1/).

6 Glagol

6.1 Časi

V Volkmerjevem besedilu smo našli posebno obliko za sedanjik, in sicer je posplošena glagolska pripona -ne- (*No se **oglednefh** fhe nasaj /V 77/, Nai tebi se **dopadne** ta offer Meshnik Roki /V 4/, Mi **padnemo** na Kolna /V 3/*), medtem ko pri Rupniku ni posebnosti (*Bog! tebi nei dopade /R 21 1/, De Dufha v'greh na pade /R 9 8/*). Za glagol 'hočem, hočeš' ima Volkmer obliko *zhem, zhesh* (*Skos njo te Zhem fposnati /V 12/, No tebi, kak zhesh meti /V 5/*), Rupnik pa ima obliko *ozhem, ozhe* (*Kadiro jefs preliti Ozhem sa vafs /R 16 3/, K'diri pa ozhe h'tisti festi /R 30 2/*). Knjižno osrednjeslovensko (kot Dalmatin) obliko za sedanjik glagola biti – *sim* – smo našli v Rupnikovem besedilu (*Jefs sim tvoi Bog Sabaot /R 7 1/*).

Analiza obeh besedil je pokazala različne možnosti tvorbe prihodnjega časa. Tako najdemo naslednje tvorbe:

- hočem + nedoločnik
- imam + nedoločnik
- moram + nedoločnik
- glagol biti oz. ne biti v prihodnjiku + deležnik na -l

V Volkmerjevem besedilu najdemo primere za vse štiri načine tvorbe prihodnjika, in sicer za zvezo hočem + nedoločnik (*Jaf zhem na Krishi vmreiti /V 4/, Saframoteni, no k - Shpoti majo bi-ti, Keri moji Dushi hozheo Shkoditi /V 27/*), imam + nedoločnik (*To Zhlovek Srezho ma, Se nima Smerti bati /V 14/*), moram + nedoločnik, ki obenem izraža tudi možnost 'lahko' (*No more s – Dushoj vftati, Is Groba, gde perhni /V 14/, popodne pri boshji Slushbi glafno pod Odgovorjenjom tega Luftva moliti morejo /V 19/*) ter za zvezo glagol biti v prihodnjiku + deležnik na -l (*da bomo tebe s - zhiſtim Shivotom slushili /V 32/, No sh - njimi Serze s gIihaj, Da Tebe lub'lo bo /V 3/, pa bo prisho Od onod vfe Lüdi /V 8/*).

Rupnikovo besedilo vsebuje primere za zvezo moram + nedoločnik (*Tifti more dershati, Kar je Kriftus srozhiu* /R 1 1/) in za zvezo glagol biti + deležnik na -l (*K'dir ni pred nym krivizhen, Prejeu bo velik lon* /R 1 4/).

Primerjava različnih načinov tvorbe prihodnjega časa ni pokazala bistvenih razlik med piscema. Na tem mestu lahko omenimo, da opisne oblike za prihodnji čas kažejo, da pri obeh prevladuje mlajša oblika pomožnika 'biti', torej ne pišeta več bodem, bodete ..., ampak boš, bomo ... (*prejeu bo velik lon* /R 1 4/, *sizer bosh ti poun nadlog* /R 7 2/, *bo povolna* /V 3/, *de bomo vfi goreli* /V 11/, *bosh odkrit* /V 11/). Zanimivo je, da se v obeh besedilih pojavlja tematska oblika pomožnika za 2. osebo množine 'bote', iz katere je kasneje po analogiji atematske nastala oblika 'boste' (*Gda koli bote to ftorili* /V 72/, *To lubesen sposnaite vy, Kir bote tisto pili* /R 16 3/).

Pretekli čas oba izražata z opisnim preteklikom, torej z zvezo pomožnik biti + deležnik na -l (*Ke je Slovo dau Sveiti* /V 4/, *Je on ta Kruch raslomo* /V 4/, *rezhy je stvaru* /R 1 3/, *Ti si nam nar vezhi postavo* /R 6 2/).

V obeh besedilih najdemo tudi rabo predpreteklika, s katerim izražamo dogodek pred drugim preteklim dogodkom ali stanje v preteklosti (*Tvoi fyn se je tebi biu Do fmerti pokoren st'riu* /R 23 2/, *Skus vodo, ko je biu Sam Kristus pofvetiu* /R 9 2/).

6.2 Naklon

Ločimo tri naklonske glagolske oblike, in sicer povednik, velelnik in pogojnik. V obeh besedilih prevladuje povedni naklon, najdemo tudi primere rabe velelnika in pogojnika. Volkmer zapisuje velelnik za izražanje želje z zvezo naklonski členek naj + osebna glagolska oblika (*Nai te k-fmilenji nagne, Molitve nashe Glaf* /V 6/, *Vfi, ker fo she fvuna, Nai v Zirkvo prideo* /V 11/), kar najdemo tudi v Rupnikovem besedilu (*To vest ozhe imeti, Nei h'spovedniku tei, Gre odveso prejeti* /R 12 10/), vendar zapisuje velelnik predvsem z osebno glagolsko obliko (*Zhuite verni Kristiani, kar vam Kristus sapovei* /R 10 1/, *Vshgi nam sheli* /R 35 5/). Ta način tvorbe najdemo tudi v Volkmerjevem besedilu (*le pite no na me mislite* /V 4/, *Vefelte, se Kriftjani!* /V 13/, *No poti nama pomagat ite* /V 71/, *O prite!* /V 72/, *On gnef takai na me gleda* /V 56/). Oblika ite je nastala iz idite > idte > ite. Volkmer nima velelniške oblike glej, temveč po vzorcu glagolov na -

ati -am tvorjeno gledaj, ki se priliči v gledi, ki pa se v tem primeru rabi za 3. osebo ednine in ne za 2. osebo, kar je še starejša oblika. Tudi Rupnik uporablja obliko *bodi* za 3. osebo (*Tvoju ime podi sdei zhefshenu* /R 4 3/).

Pri glagolih 1. vrste na samoglasnik se pri Volkmerju -ij- zlije v -i- (*On reko je: Savshite, To mojo Mefo je, To moja Kry; le pite* /V 4/), prav tako se pri glagolih na -i-ti -i- reducira (*Vefelte, fe Kriftjani!* /V 13/). V litanijah je pri velelniku namesto dvojinske oblike vedno v rabi množinska (*Sveti Joannes, no Pavel. Profte sa na!* /V 22/).

Redki so primeri rabe pogojnika (*Tvoju terpleine, tak nam dei, Debi se tudi vefelili Per tebi o Bog! vekumei* /R 32 1/, *O Kak bi dobro blo, Zhi bi fe mu dopali S - tem, Kai opravli fmo* /V 15/, *Bi le hteo voshiti, moj Bog! da bi bio nie nikol dopernefo* /V 48/), zadnji primer pri Volkmerju je primer za pretekli pogojnik.

6.2.1 Naklonska raba nedoločniških zvez

Volkmer možnost izraža z (ne)morem + nedoločnik (*Kai s - njimi nemrem fnati* /V 12/) ter željo in hotenje z hočem + nedoločnik (*Skos njo te Zhem fposnati* /V 12/). Rupnik izraža nujnost z zvezo morati + nedoločnik (*veidet more* /R 1/, *se mormo bati* /R 1 2/), dovoljenje/prepoved z zvezo (ne) smeti + nedoločnik (*Naftmemu vezh vervati* /R 1 2/) in možnost z znati + nedoločnik (*Sna drugim h'nuzu priti* /R 3 8/).

6.3 Način

V Volkmerjevem besedilu pogosto nastopa trpni glagolski način zaradi neizraženega osebka kot vršilca dejanja (*od Angelov fvetiti* /V 18/). Tako smo v Volkmerjevem besedilu našli trpni deležnik na -n in -t (*Je Bog neftvorjeni ...gor skranjeni* /V 13/, *se Serze je spokorjeno* /V 18/, *Saframoteni majo biti* /V 33/, *Od Boga je nareti* /V 56/, *Pot je k-Nebi bio sapert* /V 49/, *Ta zhlovek je sdaj reshen, na Ketni Vrag obefhen* /V 62/, *Kaj fo s-tvojih ust navuzheni bli* /V 66/) in trpnik s se (*Tvojo ime se naj fveti 'naj bo posvečeno'* /V 17/, *fe moli* /V 44/, *fe moliti majo* /V 45/,

Bog fe je rodio /V 72/), v Rupnikovem besedilu pa predvsem trpni deležnik na -n in -t (Tak bosh per meni shtiman /R 7 3/, ko smo bli vfi sgrableni no peklu dani zhes /R 1 6/, s'Krisham, na k'dirim je biu respet /R 3 6/).

6.3 Kratke in dolge oblike nedoločnika

V Rupnikovem besedilu najdemo tako dolge kot kratke oblike nedoločnika (*Lete postave dershati, No dopounit sa naprei, v'Tistih vfelei terdnu stati /R 10 4/, Sapovedat, ali fvetvati, Al pervoliti v' grefshno rezh, Hvalit, al tudi napelati, Shunta, svet dati /R 11 4/*) v Volkmerjevem pa samo dolge (*te v Luzhi gledati /V 13/, se Grecha braniti /V 14/*). Pri Volkmerju je izpričan tudi primer za namenilnik, medtem ko ga Rupnik ne upošteva (*Tö Angel gre te Mertve svat /V 59/, Gre odveso prejeti /R 12 10/*).

6.4 Deležniki

V Volkmerjevem besedilu smo našli tvornosedanje deležnike na -č (*tota no te sadištojezhe Molitve /V 30/, skos bogabojezhe Proshnje sadobio /V 32/, Sa moj, no vfeh Ludi Greh: Kry potifsh, leshozh na Tleh /V 60/*), prav tako v Rupnikovem besedilu (*To molmo klezheozhi, Sdei tebe Gospod, No Bog navideozhi! /R 28 1/*).

Trpni deležniki so zaradi izogibanja izražanja osebkata kot vršilca dejanja dokaj pogosti, omenjamo le dve posebni obliki pri obeh avtorjih. V Rupnikovem besedilu smo našli primer za trpni deležnik s posplošeno končnico -en, kjer gre za oblikovni arhaizem (*Na treki dan od smerti vstau, Ta smert je bla potrena /R 3 5/*), pri Volkmerju pa s končnico -t (*Od Boga je nareti 'narejen' /V 56/*).

Tvornopretekli deležniki na -l se najpogosteje pojavljajo zaradi izražanja opisnih časovnih oblik z njimi. Rupnik jih zapisuje z -u (*K'diro je on vuzhiu /R 1 1/ Bog vfe rezhy je stvaru /R 1 3/, ta pot odperu /R 1 6/, Mogu nar vezh terpet /R 3 5/, h'nam podau /R 3 2/*), pri glagolih s pripono -a-

pa z -ou (*med nami ostou* /R 3 2/, *Je zhlovek sa nas postou* /R 3 2/). V Rupnikovem besedilu smo še našli nenavadno žensko obliko deležnika vrnila, povernala (*Povernala nasai se bla* /R 3 4/).

Tu truplu obuditi. Pri Volkmerju najdemo naslednji obliki opisnega deležnika na -l: z -o (*Da Pola Desh **dobio** Potrebni is Megle* /V 10/, *Gospod! na Krishi **vmro*** /V 12/, *V - Nebefa je **odisho*** /V 8/, *pa bo **prisho*** /V 8/) in -u pri glagolih z naglašenim končajem (*Pravizhnim **dau** bo Lona* /V 8/, *Na tretji D'en je **uftau*** /V 8/, *Je Krishno Smert **preftau*** /V 8/). Pri Volkmerju so opazne množinske oblike z redukcijo priponskega -i- (*dobli* /V 73/, *vidli*, *flifhli* /V 7/).

V Rupnikovem besedilu smo našli narečni zapis oblik opisnega deležnika glagola biti: *biu*, *bla* (*Biu rojen, tamkei je* /R 9 4/, *Kokar je bla, inu je sdei* /R 33 6/).

7 Napolnopomenske besedne vrste

7.1 Prislov

V obeh besedilih se največkrat pojavljajo krajevni in časovni prislovi, najdemo tudi nekaj lastnostnih. Ti prislovi so:

– prostorski:

(1) mestovni: *tamkei* /R 3 3/, *tam* /R 9 2/, *blisu* /R 31 4/, *doli* /R 7 2/; *f vuna* /V 11/,
tam /V 16/,

(2) ciljnostni: *nasai* /R 3 4/, *vun* /R 8 2/, *gor* /R 7 3/; *dol* /V 5/, *vun* /V 53/,

(3) poti in razmeščenosti: *poufod* /R 17 2/, *od tod* /R 20 3/; *od onod* /V 8/;

– časovni: *vfel(ei)* /R 1 3, R 1 6/; R 35/, *vekume* /R 1 7/, *na vekumei* /R 3 9/,
vekumei/vekumej /R 15 5, 3 6/, *enkrat* /R 3 9/, *supet* /R 3 9/, *sad* /R 4 2/, *sdei* /R 11 9/,
dones /R 4 4/, *dones no vfelei* /R 4 4/, *nihdar* /R 4 6/, *negdei* /R 22 3/, *tedei* /R 9 8/,
popreit /R 33 3/, *tukei* /R 15 3/, *vezhnu* /R 10 1/, *vezhnokrat* /R 5 4/; *pred* 'preden' /V 4/,
prea 'preden' /V 15/, *enkrat* /V 64/, *vfigdar* 'vedno' /V 5/, *vfeli* /V 30/, *negda* 'nekdaj' /V
7,V 74/, *gnef* /V 16/, *sdai* /V 74/, *po tem* /V 75/, *odsdej* /V 78/, *vekivezhno* /V 9/, *od*
vekoma do vekoma /V 34/, *od vekom* /V 7/, *rano* /V 62/, *nikol* /V 6/, *nikoli* /V 11/, *v-Zaiti*
'pravočasno' /V 10/;

– lastnostni: *taku* /R 2 1/, *svetu* /R 2 2/, *zhista* /5 1/, *dobru* /R 7 7/, *terdnu* /R 9 3/, *valnu* /R
11 8/, *tak* /R 12 7/, *poun* /R 34 2/, *kokar* /R 5 2/, *modru* /R 1 3/, *v/shezhu blo* /R 21 2/,
v/shezh /R 22 1/; *sahualno* /V 4/, *glafno* /V 19/, *tak* /V 77/, *savuiplivo* /V 78/, *zhudovitno*
/V 76/, *nazhi* /V 63/.

7.2 Veznik

V obeh besedilih je mogoče najti veliko veznikov, prevladujejo pa predmetni, kar je povezano s tem, da so povedi lahko dolge celo kitico. Opazna razlika je v tem, da je Volkmer kljub narečnemu zapisu dosti bolj dosleden pri rabi veznikov. Rupnik ima tako na primer kar dve obliki za oziralni podredni veznik kateri, in sicer katiri in kadir (*Katiri so pravizhni* /R 3 6/, *K'dir' so se samirli nam* /R 4 5/). Zanimiva je tudi raba podrednega predmetnega veznika de 'da', ki ga zapisuje samostojno (*De smemo* /R 4 1/), skupaj s pogojniško obliko glagola biti (*Debi sadosti sturiu* /R 12 1/), ki ima lahko i reduciran zaradi dolžine verza (*Deb' tebi* /R 21 2/). Poleg tega najdemo še od podrednih veznikov časovni kader 'kadar' (*No kader pride* /R 30 4/), pogojni če, aku (*zhe ozhmo* /R 12 4/, *Aku lih navredni* /R 31 2/), primerjalni koker ter kokar 'kakor' (*koker enga* /R 1 2/, *Kokar pifmu povei* /R 22 3/) in časovni ko (*ko bomo vseti* /R 35 5/). Priredni vezniki so vezalni veznik inu, ta glasovna različica je zelo redka, in no, ki prevladuje v besedilu, 'in' (*inu po smerti priti* /R 1/, *Preroki, no Marterniki* /R 36 4/), protivni temuč 'temveč' (*Temuzh le h'pomozhi priti* /R 7 4/), ločni veznik ali (*Shertje, ali ta sanagotnostf* /R 11 3/) in vzročni sei 'saj' (*Mi tebi na pruti gremo Sei si ti blisu per nafs* /R 31 4/).

V Volkmerjevem besedilu najdemo podredni vzročni veznik ker (*ker Dobroto Sa tvojo mafh Laftnoft* /V 69/), časovni vezniki ke 'ko', doklič 'dokler' in te, dare 'tedaj, kadar' (*Ke bofh s - Kervjoj pokriti* /V 58/, *Jaf le dershim sa Mraka, Ker dushe, doklzh me sbudi* /V 64/, *Te, dare mi bo priti, od tebe fojen biti* /V 64/), primerjalni kak 'kakor' (*O dabi bio, kak je tvoj Jozh, To moji od Lubesni vrozh* /V 58/), oziralni ker 'kateri' (*Vfi, ker fo fedeli* /V 63/), oziralni za nečloveškost kai 'kar' (*Kai nam Mir nebi dalo* /V 5/), za kraj gde 'kjer' (*Da gde Sovrashnik ftari* /V 16/), predmetni da (*Prid', o fveti Duh da naf oshivifh* /V 65/) in pogojni veznik či 'če' (*Zhi Angel vfaki* /V 77/). Priredni vezniki so vezalni veznik ino, no (ta prevladuje) 'in' (*Gospod ga obdershi, ino ga ftori* /V 29/, *Sdai no na fmertni Zhaf* /V 56/), protivna temoč 'temveč' in protivnidenno 'vendar, le, pa' (*temozh odreshi naf* /V 42/), vzročna zakaj (*'sakai Trojiza fo edina* /V 17/) in narečni kajti (*no jaf verjem vfe to sa tega volo, kaiti fi ti, moi Bog! vfe to rasodeo* /V 46/) in pojasnjevalni sej 'saj' (*Sej skoro Zait bo prifho tvoj* /V 58/).

7.3 Predlog

Predlogi se pojavljajo v povezavi z enim ali dvema sklonoma. V tistih primerih, kjer se pojavlja ob dveh sklonih, so razvrščeni k tistemu sklonu, ob katerem se pojavljajo v besedilu:

- rodilnik: *od* /R 2 3/, *bres* /V 5/, *do* /V 37/, *is* /V 7/, *kraj* 'poleg' /V 77/, *od* /V 6/, *razvi* 'razen' /V 19/, *soper* (*Bodi nam en mozni Turen soper nashih Sovrashnikov* /V 28/), *po* /V 33/;
- dajalnik: *h'* /R 1 1/, *k* - (dol *k* - nam /V 73 6/);
- tožilnik: *na* /R 1 7/, *pred* /R 3 4/, *s'* /R 1 3/, *sa* /R 2 2/, *skus* /R 3 8/, *v'* /R 1 6/, *zhes* /R 1 3/, *zhres* /R 11 3/, *do* /V 37/, *kres* /V 5/, *na* /V 3/, *fa* /V 5/, *sa* /V 6/, *skos* /V 6/, *v'* /V 8/;
- mestnik: *na* /R 2 3/, *per* /R 7 3/, *po* /R 1 1/, *v'* /R 1 1/; *nad* (*kriv nad Smerti tvoji* /V 61/), *pri* /V 19/, *po* /V 51/, *v* - /V 8/;
- orodnik: *pot* (*pot tvoim serzam imela* /R 5 4/), *s'* /R 3 5/, *sh'* (*Sh'nio delat, pogon dopouniti, Nie se superstavit nafme* /R 2 3/); *med* /V 53/, *pod* /V 78/, *nad* /V 13/, *pred* (*pred menoj* /V 64/), *s* -/s' /V 4/, *sh* - (*Ti Pefme nashe vishai, Da k tvoji Zhafti fo, No sh - njimi Serze s glihaj* /V 3/).

Pri obeh smo našli še predlog *Sa vol'*, *sa volo* 'zavoljo' (*mu na krish respet Sa vol' nafhe krivize* /R 20 2/, *Dai vfem nashim Dobrotnikom sa volo tvojega fvetega Imena to vezhno ShivIenje* /V 29/).

Rupnik pri predlogih uporablja stični opuščaj, Volkmer pa nestični vezaj (pri *s* v orodniku tudi vezaj).

Pri predlogih ni bistvenih razlik med obema besediloma, opazne so predvsem glasovne, npr. Rupnik predlog *k* zapisuje samo s *h*, Volkmer pa vedno s *k*, Rupnik ima glasovno dvojnico *čez/črez*, Volkmer pa narečni predlog *kres*, Rupnik pa npr. predlog *pri* zapisuje kot *per*.

7.4 Medmet in členek

Raba medmetov in členkov je pogosta. Med medmeti prevladuje razpoloženski medmet *O*, Rupnik uporablja dosledno samo tega (*O Bog! h'temu nam gnado dei Bres tiste namore nezh biti Kar bi duſhi pomagalu* /R 2 2/, *O zhas, o zhas vefeu sa nas!* /R 3 3/, *O Jefus, boshjo Jagne; Na Krishni vbüit ſa naſ!* /V 5/, *O ſveti Evangeli Je prisho od Boga* /V 6/), v Volkmerjevem besedilu najdemo še medmet *Ah* (*Ah! is Serza ſe jaſ sgrivam* /V 62/).

Členke uporabljata manj pogosto. V Rupnikovem besedilu najdemo dodajalni členek *tudi* (*Tak nio tud' zhastimo mi s'Vſemi vernimi ludmi* /R 5 2/), poudarne členke *še*, *le*, *sizer* (*K'dir ozhe she vezh sturit* /R 13 10/, *Molmo le andohtlivu* /R 4 2/, *Sizer bosh ti poun nadlog* /R 7 2/), nikalna členka *nikar*, *na 'ne'* (*Preſheshtva nikar na sturi* /R 7 4/) in naklonski *lehku* 'lahko' (*bo v'ti drugi lehku obstau* /R 6 2/). V Volkmerjevem besedilu najdemo členek za poudarjanje *le* (*To moja Kry; le pite No na- me mislite!* /V 4/), dodajalni členek *tudi* (*Zhloveshtvo neraskrito Je tudi to Zelo* /V 12/), poudarna členka *še*, *posebno* (*Keri ſo she na totem Sveiti pri Shivlenji* /V 33/, *O Bog! ti Varih vſeh Kraleſtvah, no poſebno tega Kriſtianskega Zefarſtva* /V 34/), navezovalna *takai* 'prav tako', iz nemščine prevzeti *ganz* 'čisto, zelo' (*On gneſ takai na me gledi* /V 56/, *Gre k - tebi ganz vefel* /V 53/), sklepalni *te* 'tedaj, torej' (*To vsemte, te bom od vaſ ſhau* /V 72/) in pritrjevalni *ja* (*Ja ti, Gospod Bog vſemogozhni!* /V 75/).

8 Besedje

Besede smo najprej razdelili na tri skupine – verski izrazi, pravno-upravni izrazi in splošni izrazi, nato pa smo nekatere izmed njih tudi analizirali. Pri tem smo si pomagali s primarno literaturo – Snojevim Etimološkim slovarjem, Slovarjem slovenskega knjižnega jezika in Pleteršnikovm Slovensko-nemškimi slovarjem. V primeru, da ta literatura ni zadostovala, smo si pomagali še z nekaterimi drugimi viri, ki so navedeni v opombah.

8.1 Verski izrazi

Volkmer	Rupnik	Pomen
adventska		adventna
Angeli	Angelzi	angeli
Amen	Amen	Amen
	Apostolska viera, spoznava te apostolske vire	
Archangeli		
Boshanstvo		božanstvo
boshja Slushba	slushba Boshja	božja služba
boshjo Jagne	Refhnu Telu	božje jagnje
Bog Sabaoth, Bog Ozha, Bog Sin, Odreshenik Sveita, Gospod, Ozhe, Stvarnik, Plazhnik,	Bog	Bog

Posvetnik		
brumni	brumnu, andohtlivo	pobožni, pobožno
dary	Dary	Darovi
Dehantia		dekanija
Duh	Duh	Duh
Duhovni	duhovski stan	duhovniki, duhovščina
Dusha	Dufha	Duša
edinorojeni Sin		edinorojeni sin
Edinoft svetega Duha		edinost svetega duha
Evangeli	Evangeli	Evangelij
Evangelifi		pisci evangelijev
Fara		Župnija
	faush	lažno, krivičen, kriv, nepravi, lažen
Gnada	gnada	Milost
Grech	greh	Greh
Gorsbudenje	obshiveti	od mrtvih vstati
Gorivstajenje	gor vstajaine	vstajenje
Grob	grob	grob
Greshniki	grehnik	Grešniki
sgrivati	grevenga	kesati se, kesanje,
Hosanna	Hofana	hozana
Hvala	hvala	hvala
Hudizh, Vrag		hudič

isvoleni		izvoljeni
	V'uze	v vice
Jagne Boshjo	Boshju Jagne	božje jagnje
Jesus, Jefus, Svelizhar, Sin	Jesus, Syn, Kriftus	Jezus
Joger, Aposhtoli	Jogri	apostoli
Kadilo		kadilo
Kashtiga		kazen
Kelih	kelih	kelih
Kerft	kerfhen	krst, krščen
Kersheniki		kristjani
Kral	Kristus kral	kralj
Kraleftvo	Kralestvu	kraljestvo
Krish, Krishno Drevo, drevo fvetega Krisha	Krish	križ
Kriftjani, Kriftianftvo	Kristian, Katholshki Kristian, Kristianski stan	kristjani, krščanstvo
Kruch	Kruh	kruh
Kry	kry	kri
lubiti	lubit	ljubiti
Mantra, Terplenje	terpleine	trpljenje
Maria, Boga Porodniza, Diviz	Marija, Diviza, Kraliza	Marija

Diviza, Kraliza		
	Marterniki	mučeniki
Menihi		menihi
Mesha	Maħa	maša
Meshni		Mašni
Meshnik	Maħnik	Mašnik
Mefo	Mefu	Meso
Miloft	milost	
moliti	molit	Moliti
Molitva	Molitu	Molitev
na Defni	na defnizi	na desnici
naifveteishi		Najsvetejši
Nebefa	Nebefa	Nebesa
nebeska Gora		nebeška gora
Nebo	Nebo	Nebo
Odpushenje	odpuħhaine	Odpuščanje
odreshi naľ		odreši nas
Offer	ofer	Dar
offrati, Goroffranje	ofrati	Darovati
Ogn fvetega Duha		ogenj svetega duha
Oltar	oltar	Oltar
oslishiti		Uslišati
osnante	resglaľjo	Oznaniti

	Ozhake	Očaki
pekl	pekl	Pekel
pefem	Peifem	Pesem
pite	pite	Pijte
Plamen		Plamen
Pogubljenje		Pogubljenje
Pokoi		Mir
Pokora	pokura	Pokora
pokorni		Pokorni
poshpotan, Shpot, zasramoteni		zasmehovan, zasmeh
Prasniki	Prasniki	Prazniki
prekrishmo fe		prekrižati se
Preroki	Preroki	preroki
proḥiti	proḥiti	prostiti
Proshnje	proḥna	prošnja
raslomiti (kruh)		razlomiti
Ray	Rei	raj
roistvo	rojen	rojstvo, rojen
Sakrament	Sacrament	zakrament
	sapoved	zapoved
sapōti	Peitje	zapeiti, petje
Semla	Semla	zemlja
Serze	serze	srce

Shaz		zaklad
Shegen	shegen	blagoslov
Shenim	Joshophu	Jožef
shiba tvoje Jese		šiba tvoje jeze
	shtimana	Spoštovana
Skushnjava	skušnava	Skušnjava
Sleg	sleg	Zlo
Smert	smert	Smrt
fmilenje		Usmiljenje
smilni Bog		usmiljeni Bog
Sornica		Jutranjica
Spisha	shpisha	Hrana
shpishni (Kelih)		
spokorjen		Spokorjen
Spovedniki	spovednik	Spovednik
	Staut	pojava, podoba
Stvarnik	stvarnik	Stvarnik
Svelizhenje		zveličanje
svelizhan	isvelizhein	Zveličan
Sveta Trojiza, Trojiza	Bofhie Perfone	sveta Trojica
fveti, Sveti	fvet	Sveti
fveti Post		sveti post
fveti Vuzheniki		sveti učenci

fveto Ime	Boshje ime	sveto, božje ime
Svetniki		svetniki
	svetust	svetost
Telo	Truplu, Telu	Telo
Testament	Testament	testament
Tron	thron	prestol
Trosht	trosht	tolažba
Troshtar		tolažnik
uftau	vstau	vstal
Vbuit	vfe prestau, Krishan biti	križanje
vekivezhno	vezhnokrat	večno
Vekoma	vekumei	vekomaj
Verni	viero, vervati	verniki, vera, verovati
vezhno	vezhnu	večno
Vezhna Luzh	tvoje gnade Luzh	večna luč, milost tvoje luči
vľegamogozhni vezhni Bog, vľegamogozhni, vfemogozhni	Gospod vezhne vifokusti	vsega mogočni večni Bog, gospod večne visokosti
Vino	vinu	vino
vmreiti	vmeru	umreti
	vuk	nauk
Zhaft	zhast	čast

zhaftimo	zhaftiti	častiti
Zirkva	Zirku	cerkev
Zhlovek	Zhlovek	človek
Zhudesh	zhudesh	čudež

8.2 Pravno-upravni izrazi

Volkmer	Rupnik	pomen
Deshela		dežela
Dugi	dougi	dolgovi
	Erbshni	dediščina
	faush Perfege	krive prisege
Firsht		knez
Glesht		premoženje
	krive prizhe	krivo pričevanje
Ladavzi		oblastniki, vladarji
Krivize	Kriviza	krivica
	Postava	zakon, postava
	Potrebshna	potreba, pomanjkanje, stiska
	Povele	ukaz
Praviza	praviza	pravica
	Presheshtva	prešuštvo
pravizhno	pravizhni	pravično, pravični

Rebelie, Puntarya		upori
Rihtar	Sodnik	sodnik
	Roubarija	tatvina
Sodba	sodba	sodba
ŋoditi	sodbo sturiti, sodit'	soditi
	Srote	Rupnik
	super stavi	zoperstaviti
Zefar		cesar
Zefarŋtva		cesarstvo
	zoperstavit, nas	

8.3 Splošni izrazi

Betege		bolezni
Delo, Opravilo		delo
Dragota		draginja
Dveri		vrata
	erpergvati	dajati prenočišče
Fundament		osnova, temelj
glihati		pogajati se, primerjati, ujemati
Glihinga		enakost, ujemanje
Gvant	gvantan	obleka, oblečen
	gmirat	množiti se

Guzh		govor
ketne		verige
Lon	lon, plazhilu	plačilo
Lubesen	lubesen	ljubezen
Ludi	ludi	ljudje
Luftvo		ljudstvo
Mir	myr	mir
Mozh	mozh	moč
Nedloge	nadloge	nadloge
	nidig	zavisten
Oblaft	oblast	oblast
Pomozh	pomozh	pomoč
	potren	uničen
Rat		nasvet
Rod	Rod zhloveski	rod
	sanagotnost	požrešnost
	sapopaden	vsebovan
Slushebnik	slushauniki	služabniki
Shtimati	shtima	spoštovati, ceniti
Shivlenje, Shivot	shiuleine	življenje
Skrivnoft		skrivnost
Shlak		udarec
Slushebnize		služabnice

	smafa	zmernost
Sovrashnik	naperjatel, neprijatnik	sovražnik
Spodoba	podoba	podoba
Srezha	srezha	sreča
Svoni		zvonovi
Tal	tal, del	del
Tugenti		kreposti
Visha	Visha	napev, način
Vola	vola	volja
vum	pamet	razum
Vura	ura	ura
Vurshoh		vzrok, razlog
	Zagou	obupan
Zhlovestvo	Zhlovestvu	človeštvo
Zhaf	zhaf	čas

Volkmer ima nekaj narečnih besed: *obečo* 'obljubil', *svan* 'poklican', *velish* 'ukažeš', *strošek* 'hrana', *glad* 'lakota', *hiza* 'vročina' (iz nemščine), *ograt* 'vrt', *guč* 'govor'.

V Rupnikovem besedilu je še nekaj germanizmov, tudi v zvezah: H'nuzu priti 'koristiti', frei biti pred hudim, Pleihan 'pobeljen', žegnati, golfan, žlahnost itd.

V Volkmerjevem besedilu smo našli protipomenski dvojici: *Priatnike* 'prijatelje' ino *Sovrashnike*, *shive* ino *Mertve* ter sopomensko dvojico: *Sovrashim* no *zhertim*. V Rupnikovem besedilu pa smo našli sopomenski dvojici: *shegnou* al *pofvetu*, *gorje* no *jo* (*Vefela sodba tistim bo*, *Katiri so pravizhni*, *Vekumej pa gorje*, no *jo*, *Katiri so krivizhni* /R 3 6/) in protipomenski dvojici:

perjatelam – *naperjatelj* 'prijatelj – neprijatelj' in *pravizhni* - *krivizhni* 'pravični – krivični'.

8.4 Razlaga (izvorna, pomenska) nekaterih prevzetih in neprevzetih besed

Gašper Rupnik

1.

Kadir Boshji vuk trati,

No tist'ga **faush** vuzhy

Tist'ga se mormo bati,

Ne priti pred ozhy.

Etimološki slovar: /

SSKJ: fovšija -e ž (i) nižje pog. nevoščljivost, zavist: samo zaradi fovšije je prišlo do prepira

• nižje pog. sama fovšija govori iz njega njegovo govorjenje, ravnanje kaže, da je nevoščljiv

Pleteršnik: /

Nemške izposojenke pri Trubarju⁶: falsh adj. indecl. 'nepravi, napačen, neprimeren, lažen, nepošten' –

Izposojeno iz srvn. *valsch* 'isto'; nem. *falsch*

SJJS⁷: 1. favš nepreg. prid. *nepravi, nepristen, lažen, potvorjen, kriv*

2. favš prisl. *lažno, po krivem*

Analiza besede *faush*: Ta beseda ima lahko dva pomena. SSKJ navaja, da pomeni *nevoščljivost*, *zavist*, medtem ko v preostalih dveh virih najdemo pomen *nepravi*, *napačen*, *lažen*. Prej omenjeni pomen, se pravi *lažno*, *napačno* je tisti, ki ustreza glede na kontekst, v katerem je beseda uporabljena.

⁶ H. Jazbec: Nemške izposojenke pri Trubarju.

⁷ M. Snoj: Slovar jezika Janeza Svetokriškega.

2.

Sodnik je on pravizhen

v'Nebefih ma svoi **tron**,

K'dir ni pred nym krivizhen

Prejeu bo velik lon.

Etimološki slovar: tron 'prestol'. Prevzeto prek nem. *Thron*, stfr. *throne* in lat. *thronus* iz gr. *thronos* 'stol, prestol'.

SSKJ: trón -a m (ô) nižje pog. prestol: kralj sedi na tronu; tron z baldahinom / vladarski tron · star. stopiti pred božji tron umreti

Pleteršnik: trôn, m. prestol, der Thron

Analiza besede *tron*: Beseda *tron* je prevzeta iz nemške besede *Thron*, kar pomeni *prestol*, *stol*.

SSKJ poleg pomena navaja, da je ta beseda nižje pogovorna in tudi starinska.

3.

Zheslhena si ti Diviza,

Pouna **gnade**, o Kraliza!

Etimološki slovar: gnada 'milost', *gnadljiv*. Prevzeto iz srvnem. *genade*, nem. *Gnade* 'milost', kar se je razvilo iz pgerm. **(ga)næpon* 'dobra volja'; volja, komu pomagati

SSKJ: gnáda -e ž (â) 1. zastar. milost: prositi gnado in mir; božja gnada · zastar. sonce je šlo za božjo gnado je zašlo 2. nekdanj naslov za fevdalnega gospoda: grofovsko gnada nas je poslala sem / kot nagovor vaša gnada

Pleteršnik: gnada, f. iz nem. Gnade; pogl. milost; solnce gre k božji gnadi, geht unter (srvn. 'ze gnaden', C.) -- 'Vaša gnada' kruha strada, Titel ohne Mittel, *Cig*.

milost, f. I) die Gnade; božja m., die Gnade Gottes; milosti prositi, um Gnade bitten; milost storiti komu, jemandem Gnade erweisen, *Kast. - Levst. (Rok.)*; ena milost če pride, dve pa, če ne pride, *jvzhšt - 2*) božja m., das Gnadenkraut (*gratiola officinalis*), *Cig.*; - moška m., die Feldmannstreu (*eryngium*), *Cig.*

Analiza besede *gnada*: Tako Snoj kot Pleteršnik navajata, da je beseda *gnada* prevzeta iz nemščine in pomeni *milost*. Včasih se je ta beseda uporabljala za naslavljanje fevdalnih gospodov, kar bi lahko danes razumeli kot ironijo, kajti vemo, da fevdalci niso bili ravno milostljivi s svojimi podložniki. Vsi viri pa to besedo povezujejo z Bogom, se pravi, da gre za božjo milost. Ta pomen tudi ustreza pomenu v besedilu oz. v izbranem odlomku. Zanimiva je Pleteršnikova navedba pregovora, ki naj bi bil značilen za jugovzhodno Štajersko - 'ena milost, če pride, dve pa, če ne pride', pri čemer pa ne vemo, kdo je ta, ki pride.

4.

Bogu moreh verjeti

Vfe, kar je on vuzhiu,

inu **brumnu** shiveti,

De bosh vekumei shiu.

Es: /

SSKJ: brúmen -mna -o prid., brúmnejši (ú ū) 1. zastar. pobožen: brumen krščanski človek; žena je brumna in poštena

Pleteršnik: 1. brúmæn, -mna, m. der Monat Jänner, Rez.- C.; — prim. it. bruma, härtester Winter.

2. brúmæn, -mna, adj. = pobožen, fromm; — = priden, C.; — iz nem.; prim. stvn. fruma, Nutzen, bav. frumm, fromm.

3. brúma, f. = pobožnost, C., Trub.; — prim. brumen.

4. brúmski, adj. = brumen, C., Dalm.

Analiza besede *brumen*: Ta beseda pomeni *pobožen*, kar je razvidno iz Pleteršnikovega slovarja, kjer poleg tega še navaja besedo *bruma*, ki pomeni *pobožnost* in sopomenko besedi *brumen*, *brumski*.⁸

5.

Dulha ostane vezhnu shiva

Je ne od Boga stvarjen duh.

...

Per Bogu je nar vezh **shtimana** ...

Kir je stvarjena sa Nebo.

Etimološki slovar: /

SSKJ: štimáti -ám nedov. (á â) star. ceniti: vprašaj ga, koliko štima konja / tega človeka vsi štimajo; zelo visoko se štima · star. že dolgo štima sosedovo hčer ima rad, ljubi; star. jaz štimam, da ni pošten mislim štimáti se biti domišljav, prevzet: kaj se pa tako štimaš štimán -a -o: ne bodi tako štiman; glej ga, kako je štiman; prisl.: štimano se držati, hoditi

Pleteršnik: 1. štimânje, n. 1) das Meinen, das Dafürhalten, (štímanje) ogr.- Valj. (Rad); — 2) die Achtung, die Hochschätzung, Mur., Rog.- Valj. (Rad); — 3) das Lieben, das Verliebtsein.

2. štimánost, f. die Hoffart, der Stolz, Gor., Št.

3. štimáti, -ám, vb. impf. 1) meinen, dafürhalten, Mur., Krelj, (štímati) ogr.- Valj. (Rad); — 2) schätzen, achten, Mur., Jan.; — š. se, stolz sein, Guts., Cig., M., Št.; š. se s čim, auf etwas stolz sein, jvzhŠt.; — štiman, stolz, hoffärtig, Gor., Št.; — 3) lieben, gern haben: dekleta š.

Analiza besede *štimati*: Beseda *štimati* ima več pomenov, ustreza pa drugi pomen v Pleteršnikovem slovarju, se pravi, da je duša pri bogu najbolj spoštovana.

⁸ Zanimiv je dodaten pomen, ki ga navaja SSKJ, in sicer piše, da ta beseda lahko pomeni tudi vnet, prizadeven v šaljivem pomenu.

6.

Na treki dan od smerti vstau,

Ta smert je bla **potrena** ...

Etimološki slovar: /

SSKJ: potrėti -trèm tudi -tárem dov., potri potrite; potřl (ě ě, á) 1. drugega za drugim streti: potreti jajca, orehe / potreti kozarce // polomiti, pokvariti: potreti voz; otroku so se potrle vse igrače; kolo se je potrlo 2. povzročiti, da postane kdo nerazpoložen, žalosten: bolezen ga je potrla; novica jo je zelo potrla; s svojim govorjenjem jih je potrla / mesto je potrla huda nesreča • ekspr. vse kosti mu bo potrl zelo ga bo pretepel; ekspr. delo ga je popolnoma potrlo zelo utrudilo potřt -a -o: potrt obraz; potrta kolesa; potrt do solz; prisl.: potrto se držati; potrto ga je gledala

Pleteršnik: potrenje, *n.* die Vernichtung: na njih potih je potrenje in nesreča, *Jap. (Sv. p.)*; ne bo trpel njih potrenja, *Slom.*; strašno p. izkusiti, *Vod. (Izb. sp.)*.

Analiza besede *potrena*: SSKJ navaja, da ta beseda pomeni *streti*, *polomiti*, tudi *pokvariti*. Lahko bi torej razumeli, da je bila smrt strta, vendar bolj ustreza pomen, ki ga navaja Pleteršnik. Ta je zapisal nemško besedo Vernichtung, ki pomeni *uničenje*, *uničevanje*, se pravi, da je bila smrt uničena. Danes bi verjetno še najbolj ustrezala beseda *premagana*.

7.

Molmo le **andohtlivu**

On na brani h'nemu priti.

Etimološki slovar: /

SSKJ: /

Pleteršnik: /

SJJS: andohtljiv –a prid. *pobožen*; andoht –i ž *pobožnost* ← srvnem. *andaht* 'pozornost, pobožnost'

Nemške izposojenke pri Trubarju: andohtliu adj. 'pobožen' – Sln. andohtljiv je izsamostalniški pridevnik k sln. *andoht* 'pobožnost'

Analiza besede *andohtlivu*: Ta beseda pomeni *pobožno*, se pravi moliti pobožno. V besedilu najdemo tudi sopomenko besede *andohtliv*, *brumen*. Obe sta prevzeti iz srednjevisokonemške besede *andaht*, ki pomeni *pozornost*, *pobožnost*.

8.

Vefs **sleg** ti skus tvojo mozh,

Od nafs vfel odverni prozh.

Etimološki slovar: /

SSKJ: /

Pleteršnik: /

Analiza besede *sleg*: Ta beseda je oblikovni arhaizem, ki danes pomeni *zlo*. Ramovš v svoji Morfologiji navaja, da je osnova zleg- posplošena iz stranskih sklonov.

9.

Tatvine se moresh bati,

v' **Roubarijo** ne podati.

Etimološki slovar: ravbar, ravbarski. Prevzeto iz nar. nem. Rauber, kar ustreza knjiž. Rauber 'ropar'.

SSKJ: rávbar -ja m (á) nižje pog. ropar, razbojnik: pridružil se je ravbarjem ♦ etn. ravbarji in žandarji otroška igra, pri kateri ena skupina otrok lovi drugo

Pleteršnik: ropanje, n. das Rauben

Analiza besede *Roubarija*: Snoj navaja, da je ta beseda prevzeta iz nemškega jezika in pomeni *ropar*. Rupnik uporabi sinonimno besedo, kajti vrstico višje zapiše besedo *tatvina*. Mogoče se je hotel s tem izogniti ponavljanju, vendar se še danes na Štajerskem uporablja beseda *ravbar*, ki pa ne pomeni *ropar*, *tat*, ampak se bolj uporablja v pomenu, da je otrok poreden in počne veliko neumnosti. SSKJ še navaja, da je ta beseda nižje pogovorna.

10.

v'St~~au~~ti Kruha dely

Zelu Mefu, no Kry.

Etimološki slovar: /

SSKJ: /

Pleteršnik: /

SJJS: štalt -i ž *podoba*; ← srvnem. *stalt*, *gestalt* 'postava, podoba, izgled'

Analiza besede *Staut*: Ta beseda je prevzeta iz nemške besede *die Gestalt*, pomeni pa *pojava*, *oblika*. Jezus se namreč za nas daruje pri vsaki maši v obliki kruha ter vina in o tem govori izbrana pesem.

11.

Kadir' od greha frei

To vest ozhe imeti,

Nei h'spovedniku tei

Gre odveso prejeti,

Spoved, no **grevenga**

Vtalashita Boga

De on vŕe odpusty

Etimološki slovar: /

SSKJ: grévati -am nedov. (ě) zastar. žal biti, kesati se: greva me, da nisem bolj skrbela zanj

Pleteršnik: grêvinga, f. = kesanje; — prim. grevati.

grévati, grêvam, vb. impf. greva me, es reut mich; grehov me greva, Dalm.- C.; grevajo me moji grehi; — prim. stvn. hriuwan, gereuen, Mik.

SJJS: grevenga; grevati ←srvnem geriuwen, nem. gereuen 'obžalovati'

Analiza besede *grevenga*: V SSKJ-ju najdemo pomen *kesati se*, ki ustreza pomenu v izbrani kitici.⁹ Izpeljana je iz glagola *grevati*, ki izhaja iz srednjevisokonemške *geriuwen*, nemško *gereuen* 'obžalovati'.

12.

Sedmi, je sakon svet',

Sa **gmirat** Leta sveit,

Otroke tak redit,

De Bog na bo serdit.

Etimološki slovar: /

SSKJ: /

Pleteršnik: /

SJJS: gmerati se –am se nedov. množiti se ←srvnem. gemehren 'večati, množiti'

⁹ Na Štajerskem se uporablja besedna zveza *griva me*, ki pomeni, da je nekemu žal.

Analiza besede *gmirat*: Beseda *gmirat* je prevzeta iz srednjevisokonemške besede *gemehren* in pomeni *množiti se*, kar ustreza pomenu v pesmi.

13.

Tisti so pa: Napuh, lakounost,
Nazhistost, inu jesa vmefs,
Shertje, ali ta **sanagotnost**.

Etimološki slovar: /

SSKJ: /

Pleteršnik: /

Bezljaj, Etimološki slovar: snagolten (adj.), f. -tna 'samogolten'; Ramovš, SR, 301, rekonstruira izhodno slovensko **slnogolten* 'požrešno, golten'

Analiza besede *sanagotnost*: Bezljaj v Etimološkem slovarju navaja pridevnik *snagolten*, kar pomeni *požrešno*. Rupnik je iz tega pridevnika izpeljal samostalnik *sanagotnost*, se pravi *požrešnost*.

14.

Sapopaden k'dir je v'Letem

Tisti je ptuyh grehu kriju,
No tistih deleshen sturiu.

Etimološki slovar: /

SSKJ: zapopasti -padem dov. (a a) star. razumeti, dojeti: bil je bister, vse je hitro zapopadel; bral je in bral, pa ni mogel zapopasti, kaj piše / novi jezik je hitro zapopadel *ga razumel, se ga naučil*

Pleteršnik: 1. zapopásti, -pádem, vb. pf. 1) befallen, überfallen: vse razje, kar zapopade, Trub.; tema vas zapopade, Trub.; — 2) in sich begreifen, Mur., Cig., Jan.; — 3) begreifen, mit dem Geiste erfassen; tega nikakor ne morem z., das kann ich durchaus nicht begreifen; Kristusa v besedah z., Krelj; — (2) in 3) po nem. "begreifen"; zato tudi vb. impf.).

2. zapopâdati, -am, vb. impf. ad zapopasti; 1) in sich begreifen, in sich fassen, enthalten, Cig., Jan., nk.; — 2) (mit dem Geiste) begreifen, erfassen.

SJJS: zapopaden -a prid. *prijet, zasačen*; v grehu zapopaden *imajoč greh*

Analiza besede *sapopaden*: Beseda je kalkirana po nemški besedi *befallen* in pomeni *razumeti, dojeti, vsebovati*, v zgornjem pomenu pa *prijet, zasačen*.

15.

Na milost Boshio troz grefhiti,

Ali na tisti zagati,

Boshji refnizi super biti,

Tisto gor vset' odlagati,

Bratu na mestu vefelit',

Sa Boshio gnado **nidig** bit'.

Etimološki slovar: /

SSKJ: /

Pleteršnik: /

SJJS: *nidig* nepreg. prid. *zavisten* ← srvnem. *niden* 'sovražiti, zavidati'

Analiza besede *nidig*: Beseda je prevzeta iz srednjevisokonemške besede *niden*, ki pomeni *sovražiti, zavidati*. Rupnik je iz tega izpeljal pridevnik *nidig*, ki pomeni *zavisten*.

16.

Delei pravo pokuro sdei,

De na bosh **Zagou** vekumei.

Etimološki slovar: /

SSKJ: /

Pleteršnik: /

Nemške izposojenke pri Trubarju: *zagouane/zagane* s. n. 'obup', *zagati* v. 'obupovati', *zagau/zagou* adj. 'obupan' – Sln. *cagati* je izposojeno iz srvn. *zagen* 'biti strahopeten, plašen, obotavljiv, obupan' ali iz stvn. *zegen* 'isto'.

Analiza besede *Zagou*: Beseda *zagou* je izpeljana iz srednjevisokonemške besede *zagen*, ki pomeni *biti strahopeten, plašen, obotavljiv, obupan*. Glede na kontekst izbranega odlomka, je ustrezen pomen *obupan*.

17.

Krotkust, ponishnost imeti,

Smafo, poterpeshlivost.

Etimološki slovar: /

SSKJ: /

Pleteršnik: /

Nemške izposojenke pri Trubarju: *maffa* s. f. 'mera, zmernost'. Izposojeno iz srvn. *maze* f. 'mera, odmerjena količina, količina, zmernost'.

Analiza besede *Smafa*: Beseda je prevzeta iz srednjevisokonemške besede *maze*, ki pomeni *zmernost*. Rupnik je dodal predpono *z*, se pravi *zmasa* zaradi pomenske razlike.

18.

Te popotne **erpergvati**,

Leipi **trosht** Jetnikam dati.

Etimološki slovar: trošt -a m 'tolažba', *troštati, potroštati*. Prevzeto iz srvnem. *trost*, iz česar se je razvilo današnje nem. *Trost* 'tolažba'. Nem. beseda je dalje sorodna s stnord. *traustr*, stfrank. *trast* 'tolažba', stnord. *traustr* 'zanesljiv, močan', got. *trausti* 'zveza, pogodba', kar so verjetno vse izpeljanke iz iste ide. baze kot nem. *treu* 'resničen', *trauen* 'upati'.

SSKJ: tróšt -a m (ô) nižje pog. 1. tolažba, uteha: v sili je vsak trošt dober 2. upanje: trošt se ni izpolnil / nimam trošta, da bi se kmalu spet videli

Pleteršnik: /

SJJS: erpregovati nedov. *nastanjati, dajati prenočišče*; denominativ iz srvnem. *herberge* 'gostilna s prenočiščem'.

Analiza besede *erpregovati*: Beseda *erpregovati* je izposojena iz srednjevisokonemške besede *herberge*, ki pomeni *gostilna s prenočiščem*. Iz tega je nastal glagol *erpregovati*, se pravi *nastanjati, dajati prenočišče*.

Analiza besede *trošt*: V Etimološkem slovarju piše, da je ta beseda prevzeta iz nemščine, in sicer iz besede *Trost*. Pomeni pa *tolažba*, kar navaja tudi SSKJ.

19.

Ta **ofer** je nar vezhi,

No nar vezh dopadliu.

Etimološki slovar: ofer - *fra* m 'darovanje prispevkov cerkvi', *ofrati*. Prevzeto iz srvnem. *offer* 'žrtev, darovanje', retrogradne izpeljanke iz srvnem. *opfern*, stvnem. *opfaron* 'žrtvovati', kar je izposojeno iz lat. *offerre* 'prinesti'. To je sestavljeno iz lat. *ob* 'pred, proti' in *ferre* 'nesti'.

SSKJ: ófer ófra m (ô) nižje pog. dajanje denarja za cerkvene potrebe, včasih v zvezi s sprevedom vernikov okoli oltarja; cerkveno darovanje: v nedeljo bo ofer / iti k ofru · star. dati komu ofer dar

Pleteršnik: ófær, -fra, m. das Opfer; — iz nem.; pogl. žrtva.

Analiza besede *ofer*: Beseda je prevzeta iz srednjevisokonemške besede *opfer*, ki pomeni *žrtev*, *darovanje*. SSKJ še navaja, da pomeni tudi dajanje denarja za cerkvene potrebe. Iz odlomka je razvidno, da ustreza pomen *darovanje*.

20.

... Inu med **Jogre** resdeliu ...

Etimološki slovar: joger *-gra* m 'apostol'. Glej *apostol*. Beseda *apostol* je v sloven. mlada, pri protestantih v 16. st. se namesto nje uporablja *joger*, kar je izposojeno iz stbav. *jungiro*, nem. *Jünger* 'učenec', prvotno 'mlajši'.

SSKJ: jóger *-gra* m (ó) 1. zastar. apostol, učenec: Kristusovi jogri 2. redko neroda, čudak: to sta prava joga

Pleteršnik: /

Analiza besede *Joger*: Beseda *joger* pomeni *apostol*. Beseda *apostol* je namreč v slovenščini mlada, pri protestantih v 16. stoletju se je tako uporabljala beseda *joger*, kar je izposojeno iz starobavarskega *jungiro*, nemško *Jüger* *učenec*.

21.

Ohzetnu more **gvantan** bit',

K'diri ozhe h'te misi prit'.

Etimološki slovar: gvant *gvanta* m 'obleka'. Prevzeto iz srvnem. *gewant* '(boljša) obleka'

SSKJ: /

Pleteršnik: /

SJJS: gvantan –a prid. *oblečen*; gvant –a m obleka; ← srvnem. *gewant* 'obleka'

Analiza besede *gvantan*: Beseda *gvant* je prevzeta iz srednjevisokonemške besede *gewant*, ki pomeni *obleka*. Iz tega je izpeljan glagol *gvantati*, *obleči* in deležnik *gvantan*, ki pomeni *oblečen*.

22.

Vŕi sveti Apostelni,

Preroki, no **Marterniki**,

Zhast pojo na vezhne dny.

Etimološki slovar: /

SSKJ: mártnik -a m (â) 1. zastar. mučenec: priporočiti se martnikom 2. nar. mučenik, trpin: on je samo ubog martnik 3. nar. mučitelj: živinski martnik 4. nar. koroško pijača iz že nekoliko otisnjenih sadnih tropin: sod martnika

Pleteršnik: mártnik, m. = mučenik, der Märtyrer.

Analiza besede *Marternik*: Ta beseda pomeni *mučenec*. Na Štajerskem še danes v povezavi s to besedo uporabljamo glagol *matrati se*, se pravi *mučiti se*.

23.

Tvoji **Erbŕhni** shegen dei,

Vishei tisto pran hoditi.

Etimološki slovar: /

SSKJ: /

Pleteršnik: /

Nemške izposojenke pri Trubarju: *erb* s. m. 'dedič', *erbizh* s. m. 'isto', *erbfzhina* s. f. 'dediščina', *erbati* v. 'dedovati', *erbou* (greh) adj. 'izvirni greh'. Predloge za izposojajo so srv. *erbe* m. 'dedič', *erbe* n. 'dediščina', *erben* 'podedovati'.

Analiza besede *erbščina*: Za izpeljavo te besede je navedenih nekaj srednjevisokonemških besed, osnovni pomen pa je *erb*, ki pomeni *dedič*. Rupnik navaja samostalnik *erbščina*, ki pomeni *dediščina*.

Leopold Volkmer

1.

Ti Pefme nashe vishai,

Da k tvoji Zhafti fo,

No sh - njimi Serze s **glihaj**,

Da Tebe lub'lo bo.

Etimološki slovar: /

SSKJ: glihati -am nedov. (i) nižje pog. pogajati se, navadno za ceno: glihati za konja; nekaj časa sta glihala z očetom, končno je pa le popustil // ravnati, izravnnavati: glihati pod

Pleteršnik: glīhati, glīham, vb. impf. 1) ausgleichen, Mur.; — 2) vergleichen, gleichstellen; g. se komu; — 3) feilschen; za vole g.; — prim. glih.

glīh, I. adj. indecl., pogl. enak, raven; — II. adv. pogl. enako, ravno, prav: g. tako; — iz nem.;

Analiza besede *glihati*: Beseda ima več pomenov. SSKJ tako navaja, da pomeni *pogajati se*, Pleteršnik pa še navaja pridevnik *glih*, ki pomeni *enak*, *raven*. Glede na dano sobesedilo, ustreza drugi pomen iz Pleteršnikovega slovarja, *primerjati se* oz. *uskladiti se*. Beseda izhaja srednjevisokonemške besede *gelich*, *enak*, *enako*.

2.

To fveti Evangeli

Je prisho od Boga,

Sa **Fundament** ga vřeli

Ta prava Zirkva ma.

Etimološki slovar: /

SSKJ: 1. fundamènt -ènta m (ě é) nosilni del kakega gradbenega objekta, navadno v zemlji; temelj: napraviti močen fundament / kopati fundament za novo zgradbo; pren. elektrifikacija je fundament industrijskega razvoja dežele · pog., ekspr. uničiti kaj do fundamenta popolnoma, čisto

2. fundamentálen -lna -o prid. (â) osnoven, temeljen: omenjena knjiga je fundamentalno delo v tej stroki; dobiti, nuditi fundamentalno znanje / fundamentalno znanstveno raziskovanje

Pleteršnik: /

Analiza besede *Fundament*: SSKJ navaja dva pomena te besede, vendar ustreza samo drugi, in sicer *osnoven, temeljen*. Izpeljana je morda prek nemščine iz latinščine *fundamentum, temelj*.

3.

On kashe k-Nebi Stefo

...

Podvershe Duhi Mefo,

Skos fnoj mogozni **Guzh**.

Etimološki slovar: gučati -im nedov. 'hrumeti, bučati', nar. *gučati* 'govoriti', *guč* 'govor'. Nastalo v narečnem razvoju iz *gǫlčati, kar je dalo knjiž. in osrednje sloven. *golčati*. Če bi sloven. *gučati* nastalo iz pslovan. **gučati*, bi v vzhodnih sloven. narečjih pričakovali ***güčati*.

SSKJ: gúč -a m (û) nar. vzhodno govor: njegov guč je vse navdušil

Pleteršnik: /

Analiza besede *Guzh*: Ta beseda je narečna, in sicer je značilna za vzhodne dialekte. Pomeni pa *govor*.

4.

Savolo naf **poshpotan**

Je Krishno Smert preštau;

Saframoteni, no **k - Shpoti** majo bi-

ti, Keri moji Dushi hozheo Shkoditi.

Oni morejo nasaj beshati, no v-Shpo-

ti oftati, Keri meni Huido hozhejo.

Etimološki slovar: /

SSKJ: 1. špótati -am nedov. (ó) star. zmerjati: špotala ga je vpričo vseh špótati se posmehovati se: kaj se boš špotal, saj nisi sam nič boljši

2. zašpotováti -ujem tudi zašpótovati -ujem nedov. (á ú; ô) star. zasmehovati: zašpotovali so ga in topli

Pleteršnik: /

Nemške izposojenke pri Trubarju: shpot s. m. 'posmeh, zasmeh, porog', shpotliuec s. m. 'kdor se posmehuje, zasmehuje, roga', shpotati fe v. 'posmehovati se', fashpotouati v. 'isto', shpotliu adj. 'posmehljiv' – Sln. *špot* je verjetno izposojeno iz srvn. *spot* m. 'posmeh, norčevanje, porog, sramota', sln. *špotati se* pa iz srvn. *spot(t)en* 'posmehovati se, rogati se, norčevati se iz nekoga, nečesa'.

Analiza besede *poshpotan*: Beseda je prevzeta iz srednjevisokonemške besede *spot(t)en*, ki pomeni *posmehovati se, rogati se, norčevati se iz nekoga, nečesa*. V pesmarici najdemo tudi samostalnišnik *Shpot*, ki je prav tako izposojen iz srednjevisokonemške besede *spot*, kar pomeni *posmeh, norčevanje, porog, sramota*.

5.

Kak Rihtar s - fvoj'ga **Trona**¹⁰

Pravizhno foditi :

¹⁰ Gl. str. 36.

Pravizhnim dau bo **Lona** :

Kashtigo Greshniki.

Etimološki slovar: lon -a m 'plačilo', *lonati* 'plačati'. Prevzeto iz srvnem. *lon* 'nagrada, plačilo', iz česar se je razvilo današnje nem. *Lohn* 'plačilo'.

SSKJ: lón -a m (ȝ) star. plačilo, plača: gospodar ji je dajal majhen lon; koliko lona hočeš / dosti dobrega sem jim storil, za lon imam pa samo nehvaležnost v zahvalo, za nagrado · star. dela jim za božji lon zastonj, brezplačno

Pleteršnik: kaštíga, f., Mur.; pogl. kazen

Analiza besede *Lon*: Beseda je *Lon* je prevzeta iz srednjevisokonemške besede *lon*, iz katere se je razvilo današnje *Lohn*, *plačilo*.

Analiza besede *Kashtiga*: Beseda je prevzeta iz starovisokonemške besede *chastigon* in iz latinske besede *castigare*, ki pomeni *kaznovati*.

6.

Mi verjemo, da famo

Edina Zirkva je;

V-njoi Gmaino fveto mamó,

En velki **Shaz** sa vfe.

Etimološki slovar: /

SSKJ: /

Pleteršnik: /

Nemške izposojenke pri Trubarju: shaz/shazh s. m. 'zaklad', *shazati* v. 'imeti za, oceniti za' – Sln. šac je izposojeno iz srv. *schaz*, *schatz* m. 'denar, posest, bogastvo, zaklad', sln. *šacati* pa iz srvn. bav. nepreglašene *schatzen* 'oceniti'. Širše srvn. preglašena različica je *schetzen* 'isto'.

Analiza besede *Shaz*: Beseda *šac* je izposojena iz srednjevisokonemške besede *schaz*, *schatz*, ki pomeni *denar*, *posest*, *bogastvo*, *zaklad*.

7.

Pred tvojimi Nogami

Vfa nasha **Glesht** leshi

No vfe Kai nos'mo s - nami ...

Etimološki slovar: /

SSKJ: /

Pleteršnik: glèšt, gléšta, m. das Vermögen, Mur., C., vzhŠt.

Analiza besede *Glesht*: To besedo najdemo v Pleteršnikovem slovarju, kjer navaja nemško ustreznico *das Vermögen*, ki pomeni *premoženje*, lahko pa tudi *sposobnost*, *zmožnost*, je pa to vzhodnoštajerska narečna beseda. Glede na kontekst izbranega odlomka bi ustrezal prvi pomen, se pravi *premoženje*.

8.

On nashih Dush je **Spisha**,

Kak Vera naf vüzhi,

No nai ta bolsha **Visha**

Se Grecha braniti.

Etimološki slovar: /

SSKJ: /

Pleteršnik: /

Nemške izposojenke pri Trubarju: *spisha* s. f. 'hrana', *spishati* v. 'hraniti koga, dati mu jesti' – Sln. *špiža*, *špižati* je izposojeno iz srvn. *spise* f. 'jed, hrana, živilo', *spisen* 'jesti, hraniti koga, dati mu jesti'.

visha s. f. 'način' – Sln. *viža* je izposojeno iz stvn. *wisa* f. 'način' ali srvn. *wise* f. 'način'.

Analiza besede *Spisha*: Beseda *špiža* je izposojena iz srednjevisokonemške besede *spise*, ki pomeni *hrana, jed, živilo*.

Analiza besede *Visha*: Beseda *viža* je izposojena iz starovisokonemške besede *wisa* in pomeni *način*.

9.

Pred, Kak b'mo fdai rafishli,

To Shegen tvojih Rok

Naj nam she pride K - **Tali**.

Etimološki slovar: /

SSKJ: 1. *tál* -a m (á) nar. del: razdeliti hlebec na štiri tale; večji *tal* / vsak je dobil svoj *tal* delež // parcela: peljal je čez njegov *tal*

Pleteršnik: /

SJJS: *tal* -a 1. del 2. delež; na *tal* priti 'biti dobljen'; bav. nem *tāl* < srvnem *teil* 'del'

Analiza besede *Tal*: Beseda je prevzeta iz srednjevisokonemške besede *teil*, ki pomeni *del*. Glede na sobesedilo ustreza pomen *biti dobljen*, se pravi dobimo žegen tvojih rok.

10.

Da vsem Kriftianskem Luftvi Mir,
no **Glihingo** potalash.

Etimološki slovar: /

SSKJ: /

Pleteršnik: glīha, f. = enakost; ni mu glihe, seinesgleichen gibt es nicht; moje glihe, meinesgleichen; — pri eni glihi, = primeroma, beiläufig; (prim. bav. bei einem gleichen), Levst. (Rok.).

Analiza besede *Glihinga*: V Pleteršnikovem slovarju najdemo pomen *enakost*. Odlomek govori o tem, da Bog podeli vsem Kristjanom mir in glihingo, se pravi *enakost*. Beseda pomeni tudi *ujemati se, skladati se*.

11.

O Bog ! od Kerega fвете Shele, dobri **Rati**,
no pravizhne Dela pridejo

Etimološki slovar: /

SSKJ: /

Pleteršnik: /

Analiza besede *Rat*: V nemško-slovenskem slovarju najdemo pomen te besede, in sicer *nasvet*. Torej odlomek govori o tem, da svete želje, dobri nasveti in pravična dela pridejo od Boga.

12.

te dobro sasluslene Kashtige, **nasozhne**,

ino prihodne Nevarnofti, shkodlive

Rebelie, (*) Voiske, Dragoto, **Betege**,

no shaloftne nedloshne Zhafe.

Etimološki slovar: /

SSKJ: rebél -a m (č) knjiž. upornik: kdor ne izpolnjuje ukazov, je rebel; kaznovati rebele / vse življenje je bil rebel
dragôta -e ž (ó) star. 1. draginja: v deželi je velika dragota 2. dragocenost: prinesel je veliko dragih dišav in drugih
dragot

Pleteršnik: dragóta, f. 1) die Kostbarkeit, Cig., Jan.; — 2) ein kostbares Gut, der Schatz, Jan., C.; božja milost je
dragota Mariji, Ravn.; pl. dragote, Pretosen, der Schmuck, C.; — 3) = draginja, C., Cig., Jan.

béteg, -éga, m. der Schmerz, Dalm., Boh.; — die Krankheit, Mur., Cig., Jan., ogr. i. kajk.- Valj. (Rad), vzhŠt.; veliki
b., die Fallsucht, die Epilepsie, vzhŠt.; — tudi: beteg, gen. bétega, Valj. (Rad), vzhŠt.; — prim. magy. beteg krank,
Mik. (Et.).

Analiza besede *nasozhne*: Beseda ima pomen *sedanje*¹¹ in je izpeljana z obrazilom -en iz prislova
navzoči (sklopljeno iz predpon na- in vz v nasprotnem pomenu ter tožilnik množine
samostalnika *oko* 'iz oči v oči').

Analiza besede *Rebelie*¹²: V SSKJ-ju najdemo besedo *rebel*, ki pomeni *upornik* (po latinskem
rebellio 'vstaja, upor').

Analiza besede *beteg*: Beseda pomeni *bolečina*, *bolezen*, zadnji pomen je tisti, ki se ujema s
kontekstom danega odlomka. Zanimivo je, da Pleteršnik omenja še en pomen, ki naj bi bil
značilen za vzhodno Štajersko, in sicer božjast oz. epilepsija.

¹¹ Snoj, SES, 438

¹² Rebelja.

13.

Rasfveti tudi, no poterdi vsem Dob-
rem duhovne, ino poſveitne Oblaſtni-
ke, ino **Ladavze**, da Vſe to povishajo

Etimološki slovar: vladatti -am nedov.; star. vladati (16. st.: ladati). Pslovan. **voldati* je izpeljano iz pslovan. **volsti* 'vladati, imeti v oblasti'.

SSKJ: /

Pleteršnik: /

Analiza besede *Ladavze*: Beseda pomeni *vladarji*.

14.

Jaf lubim moje Blishne
tudi moje Sovrashnike ,* no njim od-
puſtim * savolo tebe kaiti Moj
Blishni* je tvoja **Spodoba**

Etimološki slovar: /

SSKJ: spodóba -e ž (ô) star. 1. spodobnost: ni mu bilo mar za spodobo 2. podobnost: spoznati koga po spodobi; spodoba med očetom in sinom

Pleteršnik: spodôba, f. 1) die Ähnlichkeit, Mur., kajk.- Valj. (Rad); — das Gleichnis, C.; — 2) die Gestalt, Mur., Valj. (Rad); — die Gesichtsbildung, Notr.- Levst. (Rok.); — 3) = spodob m.: po spodobi, wie es sich geziemt, Cig., C.; po vsi spodobi, ganz nach Gebür, Ravn.

Analiza besede *Spodoba*: SSKJ in Pleteršnikov slovar navajata, da ta beseda pomeni *podobnost*, vendar bi lahko iz konteksta sklepali, da gre za pomen *tvoja podoba*. Bog je namreč človeka ustvaril po svoji podobi in tukaj govori o tem, da je bližnji njegova, se pravi od Boga, *spodoba*.

15.

Is tote zhiſte Lubesni fe jaf **sgrivam**.

Etimološki slovar: /

SSKJ: zgrívati -am dov. (ĩ) zastar. žal postati: prepozno ga je zgrivalo

Pleteršnik: grívati se, -am se, vb. impf. = griviti se, C.

Analiza besede *sgrivati*: V Rupnikovem besedilu smo našli samostalnik *grevenſa*, ki pomeni *kesanje*. Volkmer pa navaja glagol v dovršni obliki s predpono in pomeni *skesati se*. Glede na kontekst bolj ustreza pomen *kesati se*.

16.

O Mati! vari naſ

Pred **Shlakmi** tvoj'ga Sina

Sdai, no na ſmertni Zhaf.

Etimološki slovar: žlak *žlaka* m 'kap'. Prevzeto iz srvnem. *slac* 'kap', prvotno 'udarec', iz česar se je razvilo današnje nem. *Schlag* v enakih pomenih. Nem. beseda je izpeljana iz srvnem. *slagen*, nem. *schlagen* 'udariti'.

SSKJ: žlák žláka m (ã á) 1. zastar. poškodba, rana (od udarca): imeti žlak na nogi; žlak s sekiro / smrtni žlak 2. nar. vzhodno spodnji, nasuti rob zlasti vinograda: trgatev so začeli na žlaku, končali pa na sepu 3. nar. tolminsko veža: stopiti v žlak • star. božji žlak ga je zadel (možganska) kap; star. napiti se, spreti se na (vse) božje, mile, mrtve žlake zelo

Pleteršnik: žlāk, žláka, m. 1) = udar, Dalm., Dol.; — božji ž. = mrtvoud; — 2) der Jahn: širji, ožji ž. vzeti, jvzhŠt.; — iz nem.

Analiza besede *Shlak*: Beseda je prevzeta iz srednjevisokonemške besede *slac*, ki pomeni *udarec*. Glede na kontekst izbranega odlomka ustreza pomen *udarec*, se pravi, da nas naj Marija varuje pred udarci svojega sina.

17.

Tak pridi k - meni, Jesuf moj !

Pernefi **Tugenti** s - toboj.

Etimološki slovar: /

SSKJ: /

Pleteršnik: /

Nemške izposojenke pri Trubarju: tudent(a) m/ž 'krepost, vrlina'; ← srvnem. *tudent* 'krepost, vrlina'

Analiza besede *Tugenti*: Beseda je prevzeta iz srednjevisokonemške besede *tudent*, ki pomeni *krepost, vrlina*.

18.

No tvoja lepa Zhiftot

So **Vurshoh** ble.

Etimološki slovar: /

SSKJ: /

Pleteršnik: /

Nemške izposojenke pri Trubarju: *vrshah* s. m. 'vzrok', *vrshahar* s. m. 'povzročitelj' – Sln. *uržah* je izposojeno iz srvn. bav. apokopiranega *ursach*, srvn. *ursache* f. 'vzrok'.

Analiza besede *Vurshoh*: Beseda *uržah* je izposojena iz srednjevisokenemške besede *ursach*, ki pomeni *vzrok*.

8.5 Besedotvorne posebnosti

Besedotvorno so posebni redki kalki: zloženska *zhlovezhiapostajenje* 'učlovečenje' in sklopi s smernimi prislovi: *gorivstajenje*, *naprejemanje* 'sprejemanje'. Iz samostalnika so naslednje izpeljanke: *kruhovo spodobo*, *shpishni (Kelih)*, *zhlovezhji* 'človeški', tvori se z obrazilom -ji, *adventska* 'adventna', tvori se z obrazilom -ski in *čudovitno*, ki se tvori z obrazili -(ov)it-en. Izglagolski izpeljanki pa sta: *jozh* 'jokanje' in *smilna* 'usmiljena' (*Diviza*). Za besedotvorno razliko gre pri besedi *dragota*, ki danes pomeni 'dragocenost'.

Prav tako gre za besedotvorne razlike v Rupnikovem besedilu pri besedah *potrebšna*, *pozhutke in spremenitu bo* 'spremenjeno'. Beseda *vsegamogočni* je pri Volkmerju sklop, pri Rupniku pa najdemo zloženko *vsemogočni*.

Iz prevzete besede *tal* 'del' so nastale naslednje izpeljanke: *talati* 'deliti', *Vtalainu* 'razdelitvi' (*nam she pride K - Tali /V 15/, no Glihingo potalash /V 26/, V taleinu tvoyh dobrot /R 23 2/, svoi tal dobiti /R 11 5/*).

9 Povzetek

Po opravljeni primerjavi na oblikoslovni jezikovni ravni smo ugotovili, da do razlik prihaja zaradi vpliva osrednjeslovenske knjižne norme pri Rupniku in vzhodnoštajerskega narečnega vpliva pri Volkmerju. Pri samostalnikih moškega spola v ednini, in sicer Volkmer pri samostalniku *oče* še ohranja obliko s končnico -a, Rupnik ima za dajalnik končnico -u, Volkmer pa končnico -i, ki je razširjena v vzhodnih dialektih. V orodniku Volkmer zapisuje končnico -om, Rupnik -am. Narečna končnica -am je posplošena iz ženske a-jevske sklanjatve ter po imenovalniku samostalnikov srednjega spola. Zamenjala je končnico -om, ki je bila v 18. stoletju osrednje knjižna končnica.

V množini samostalnikov moškega spola je razlika v dajalniku, kjer Rupnik zapisuje končnico -am, Volkmer pa -om, ki se uporablja na področju Prekmurja in vzhodne Štajerske. Razlika je tudi v tožilniku, kjer Rupnik samostalni *dar* v množini zapisuje s končnico -y. Ta končnica je -î, ki je prvotni tožilnik moškega spola množine i-jevskih osnov in ga najdemo tudi na področju vzhodne Štajerske.

Ženska a-jevska sklanjatev ima narečno posebnost v orodniku ednine, in sicer končnico -oj, ki jo najdemo v Volkmerjevem besedilu, končnico -oj poleg -o ima tudi Rupnikovo besedilo pri samostalnikih i-sklanjatve. Za tožilnik množine samostalnikov ženskega spola ima Rupnik poleg končnic -i, -e, še naglašeno končnico -i (y).

Primerjava samostalnikov srednjega spola je pokazala, da do razlike prihaja v imenovalniku ednine, kjer ima Rupnik končnico -u, Volkmer ohranja -o, v tožilniku ima Rupnik končnici -o in -u, Volkmer pa končnico -o. Rupnik v mestniku ednine poleg končnice -i pozna še končnico -u. V Rupnikovem besedilu najdemo za orodnik končnico -am, v Volkmerjevem -om.

Primerjava Volkmerjevih in Rupnikovih osebnih zaimkov v ednini in množini je pokazala, da do razlik prihaja predvsem v zapisovanju le-teh zaradi glasovnih premen.

Pri pridevniki moškega spola v ednini smo našli razliko v mestniku, kjer Rupnik zapisuje končnici -im in -imu, Volkmer pa -em, v vzhodnoštajerskem narečju se namreč ohranjajo starejše končnice. Tako ni prišlo do premene sekundarnega jata -e-, ki je nastal po skrčitvi, v -i-. Naslednji razliki pri pridevniku smo našli v imenovalniku in mestniku ednine samostalnikov

srednjega spola. V imenovalniku Rupnik tako zapisuje končnico -u in -e, Volkmer pa samo -o, kar je narečna posebnost pri obeh, saj pri pridevniški končnici ni upoštevan preglas. Tako je namesto *božje, božjo*. Rupnik v mestniku zapisuje končnico -im, Volkmer -em.

Pregled pridevniških zaimkov je pokazal, da v Volkmerjevem besedilu prevladujejo kazalni zaimki, sledijo svojilni, najdemo tudi nekaj celostnih zaimkov. Rupnikovo besedilo vsebuje veliko manj svojilnih in kazalnih zaimkov. Opazna razlika med obema je kazalni zaimek *toti*, ki ga najdemo v Volkmerjevem besedilu.

Primerjava števnikov je pokazala razliko v zapisovanju vrstilnega števnik tretji. Volkmer ga tako zapisuje kot *treti*, Rupnik pa kot *treki*. Govorimo o glasoslovni razliki, in sicer gre za gorenjski (in v knjižno normo vpeljani) prehod sklopa *tj > kj*.

V Volkmerjevem besedilu smo našli posebno obliko za sedanjik, in sicer je posplošena glagolska pripona -ne-, medtem ko pri Rupniku ni posebnosti. Za glagol 'hočem, hočeš' ima Volkmer obliko *zhem, zhesh*, Rupnik pa ima obliko *ozhem, ozhe*. Pri Volkmerju je izpričan primer za namenilnik, medtem ko ga Rupnik ne upošteva. V Rupnikovem besedilu najdemo tako dolge kot kratke oblike nedoločnika, v Volkmerjevem pa samo dolge.

Primerjava nepolnopomenskih besed ni pokazala velikih razlik, razen rabo nekaterih vzhodnoštajerskih prislovov, veznikov, predlogov in členkov pri Volkmerju. Te so predvsem glasovne narave tako pri prislovih kot pri predlogih. Volkmer je bolj dosleden pri rabi veznikov kot pa Rupnik.

Analiza posameznih besed je pokazala, da jih je veliko prevzetih iz nemščine, nekaj pa je neprevzetih. Našli smo tudi narečne besede pri obeh avtorjih. Iz prevzetih besed so tudi izpeljane nove besede. V obeh besedilih so sopomenske in protipomenske dvojice.

Iz vseh teh ugotovitev lahko potrdimo našo tezo, da prihaja do razlik na oblikoslovni ravni zaradi upoštevanja narečnih vzhodnoštajerskih oblik pri Volkmerju in sledenja osrednjeslovenski knjižni normi pri Rupniku. Na besedoslovni ravni pa ne moremo potrditi, da prihaja do večjih razlik, kajti prevladuje delež besed, ki se ujemajo.

10 Viri in literatura

10.1 Primarni viri

- Gašper Rupnik: *Peisme od kershanskiga vuka po versti tega Katechizma, katiri je na povelu Zefarske Svetlusti na deshele vun poslan sraunu eniga Perdauka teh Peifem per Sveti Maſhi, inu Shegnu*. Ljubljana, 1784.
- Leopold Volkmer: *Pesme k tem opravili te svete meshe, s toj pesmoj pred predgoj, is nemshkega na slovensko prestavlene sa fare Optuiske dehantie*. Graz, 1783.

10.2 Sekundarni viri

- Bernard Rajh: *Od narečja do vzhodnoštajerskega knjižnega jezika*. Maribor: Slavistično društvo, 2002.
- Darja Gabrovšek: *Slovenske pesmarice 18. stoletja* (magistrska naloga). Ljubljana, 1991.
- Fran Ramovš: *Morfologija slovenskega jezika*. Ljubljana, 1952.
- France Bezlaj: *Etimološki slovar slovenskega jezika*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1967-2007.
- Helena Jazbec: *Nemške izposojenke pri Trubarju*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2007.
- Jože Toporišič: *Slovenska slovnica*. Maribor: Obzorja, 2000.
- Karmen Šemrl: *Slovensko versko izrazje v zgodovini slovenskega jezika* (seminarska naloga). Šentjur, 2001.
- Marko Jesenšek: *Slovenski knjižni jezik med središčem in obrobjem – normativnost in/ali partikularizem. Vloge središča: konvergenca regij in kulturi*. Ljubljana: Zveza društev Slavistično društvo Slovenije, 2010.
- Marko Snoj: *Slovar jezika Janeza Svetokriškega*. Ljubljana: Založba ZRC, 2006.
- Marko Snoj: *Slovenski etimološki slovar*. Ljubljana: Modrijan, 2003.
- Mihaela Koletnik: *Slovenskogoriško narečje*. Maribor: Slavistično društvo, 2001.

- Primož Debenjak, Doris Debenjak, Božidar Debenjak: *Veliki nemško-slovenski slovar*. Ljubljana: DZS, 2001.
- *Volkmerjev zbornik*. Ur. Jože Lipnik. Maribor: Slavistično društvo, 1998.

10.3 Spletni viri

- <http://bos.zrc-sazu.si/pletersnik.html>
- <http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html>
- http://sl.wikipedia.org/wiki/Ga%C5%A1per_Rupnik
- <http://nl.ijs.si:8080/fedora/get/sbl:2695/VIEW/>
- <http://nl.ijs.si:8080/fedora/get/sbl:4434/VIEW/>